

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Универзитет у Београду

Одељење за историју

МАСТЕР РАД

Етиопија и Југославија од 1954. до 1963. године

Ментор:

проф. др Дубравка Стојановић

Студент:

Гордана Костић ДТ18/5

Београд, јун 2020. године

САДРЖАЈ

Предговор	3
1. Увод	7
1.1. Етиопија	7
1.1.а. Односи са САД	8
1.1.б. Односи са Великом Британијом	10
1.1.ц. Односи са Италијом	10
1.1.д. Односи са Француском	11
1.1.е. Односи са СССР-ом	12
1.1.ф. Односи са осталим земљама	12
1.1.г. Односи са ФНР Југославијом	13
1.2. Југославија	15
1.2.а. Односи са САД-ом по завршетку II светског рата	16
1.2.б. Односи са СССР-ом након II светског рата	17
2. Југословенски разлози за спољну политику према Етиопији	20
2.1. Прва посета Хајла Селасија Југославији	21
2.2. Друга посета Хајла Селасија Југославији	34
3. Југословенско – етиопски одједи на међународном плану	51
3.1. Од Бандушке конференције до Организације Афричког Јединства (ОАР) ---	53
3.2. Од Брионске декларације до Прве конференције несврстаних у Београду ---	55
4. Закључак	56
5. Списак извора и литература	57

Предговор

Образложење теме

Педесетих година двадесетог века, по окончању Другог светског рата свет се полако опоравља, али и отвара нова питања о коегзистенцији великих сила. Са потпуно различитим идејама о будућем изгледу света уопште, сукоб између Сједињених Америчких држава и Совјетског Савеза постао је неизбежан. За велике силе Хладни рат није представљао само питање надметања у светском утицају већ и освјање лидерских позиција на економском, културом, социјалном и политичком плану.

С друге стране, буђење Африке и Азије, након опадања утицаја бивших колонијалних сила, створио је наду код народа Трећег света да би коначно могли сами одлучивати о својој судбини. Међутим, велике силе су процес деколонизације посматрале хегемонистички, желећи да у младим државама и даље наметну свој утицај. Сједињене Државе су себи приписивале „просветитељску“ улогу, да тргну „Стари свет“ из њихових заблуда. Сличне ставове је имао и Совјетски Савез, преузимајући на себе главну улогу борбе за правду и скидање окова подјармљеним народима.¹

Оваква ситуација је оставила мало простора за маневар нових елита Африке и Азије. Поједини који су желели централизацију ауторитета, пришли су Совјетском Савезу, због нуђења планске привреде и брзе индустријализације. Други су свој поглед бацили ка Западу, где су Сједињене Државе нудиле слободно тржиште и постепен развој, али и приступ много већим фондовима за развој. Ипак, постојала је и трећа група, она којој је између осталог припадала и Југославија, која се определила за гравитирање између великих сила, са жељом да извуче што боље позиције за себе.²

Владе афричких држава, било помогнуте од стране Сједињених Држава или Совјетског Савеза, често су обаране, а све веће затезање односа између две силе током шездесетих година, захтевало је промену спољнополитичких метода. Тако, Сједињене државе, које су у периоду након Другог светског рата заговарале слободу, демократију и

¹ Odd Arne Westard, *The global Cold War-Third World Interventions and the Making of Our Times*, Cambridge University Press 2000, str. 8-73

² Исто, стр.78

деколонизацију, због геополитичких потреба то више није могла да подржи.³ Слично је било и са Совјетским Савезом, примењујући прагматичности у својој спољној политици, где се, током владавине Никите Хрушчева, често везивао за револуционарне покрете који уопште нису били комунистички.⁴

Предмет истраживања ограничен је на спољнополитичке односе две различите државе, афричке земље Етиопије и новостворене балканске државе Југославије (ФНРЈ), као и блиске дипломатске односе два велика државника, Халие Селасија и Јосипа Броза Тита, у периоду од 1954. до 1963. године. У контексту овог рада, биће речи како се Југославија односила на посете етиопског цара Селасија, оцене југословенске дипломатије по питању свестране помоћи Етиопији, али и умешаности великих сила и могућих последица по Етиопију, али и Југославију.

Првобитно је тема требало да обухвати билатералне посете оба државника, не само Селасија Југославији, већ и Тита Етиопији. Међутим, због преобиности архивске грађе која се односи на период од скоро десет година, у консултацији са ментором одлучено је да се обрађена грађа односи само на посете Халие Селасија Југославији, уз детаљну анализу билатералне сарадње две земље.

Извори

Од извора у овом раду користиће се архив Министарства спољних послова, као и обимна документација из Архиве Југославије. Такође, користиће се и одређени чланци из часописа „Политика“ и „Борба“, као и архивски подаци објављених новинских чланака из Етиопије. Обрадом хронолошких података покушаће се створити нов угао гледања на значајне посете Хаиле Селасија Југославији.

За дан оснивања Дипломатског архива Министарства спољних послова, узима се 5. мај 1919. године. У складу сас Законом и интерним прописима Министарства спољних послова Републике Србије, архивска грађа Министарства (од 1945. године до данас), постаје доступна за коришћење у научно-истраживачке сврхе после 30 година од њеног настанка.

³ E. Schmidt, *Foreign Intrevention in Africa-From the Cold War to the War of terror*, Cambridge University Press 2013, str. 22-24.

⁴ Исто.

Грађа настала пре 1945. године похрањена је у Архив Југославије. Сам архив нуди обиље података о дипломатским активностима Југославије. За потребе овог рада детаљно су прегледане фасцикле које се тичу односа Етиопије и Југославије у периоду од 1954. до 1963. године. Сама грађа је изузетно очувана и уредно сређена, али се мора изнети пар замерки које су отежавале рад. Фасцикле су организоване до државама, а не по догађајима, тако да би се за потпуно сагледавање неког догађаја морало уложити изразит напор прегледања фасцикле о Етиопији из године у годину. Унутар фасцикла грађа је организована по областима (попут спољна политика, економски значај, културна размена) а не хронолошки, што је додатно отежало рад, јер се неки документи дуплирају. Такође, неке од тих фасцикла су потпуно празне. Радно време архива је изузетно кратко, са радом се може почети од 9.30 ујутру, док се читаоница затвара у 13.30. Поред тога, велики проблем је процедура одобрења приступа грађи. У случају аутора овог рада, молба је поднета средином септембра 2019. године, а одговор за почетак рада добијен је теко почеком децембра 2019. године, уз напомену да се планирало затварање архиве од 15. јануара 2020. године, наредна два месеца. Ипак, мора се напоменути да је особље било изузетно љубазно и увек спермно да помогне.

Такође, користила се грађа Архива Југославије који је основан Општим законом о државним архивама 21. јануара 1950. године. У њему је похрањена грађа која се односи на целокупну историју југословенске државе од 1918. до 2006. године. За потребе овог рада, на жалост, коришћен је само фонд Кабинета председника републике, јер фонд Председништва СФРЈ не поседује никакву грађу од 1952-1972. године. Грађа КПР-а пружила је увид у одлуке, стенографске белешке о Хаиле Селсију, нарочито о протоколарним припремама посете, као и белеше о раговорима „иза затворених врата“. И у ово случају могу се изрећи поједине замерке, пре свега по питању дуплирања истог документа, а заведено под различитим бројевима.

Од часописа су коришћени поједини чланци часописа „Политика“. Часопис је основан 25. јануара 1904. године од стране Владислава Рибникара и сматра се једним од најутицајнијих и најчитанијих дневних листова у Србији. Коришћени чланци се односе на посете Халие Селасија Југославији, као и одређени коментари. Часопис „Борба“ основан је 1922. године од стране Комунистичке партије Југославије. С обзиром на статус званичног гласила државне власти, било је значајно стећи увид у одређене ставове тавог листа. О посетама Селасија Југославији, као и посебан осврт на Етиопију и етиопски народ, оба

листа извештавају редовно. Међутим, треба истаћи да су чланци у великом гроју случаја пренете главне вести Танјуга или страних агенција, тако да разлика готово и нема.

Литература

Домаћа историографија, колико је аутору познато, није се бавила односима Етиопије и Југославије 50-тих година. Међутим, наведено дело Едварда Кардеља⁵ је било од користи за објашњење југословенског вођења спољне политике. Од стране литературе, користи се рад Алвина Рубинштајна⁶, за описивање односа Етиопије и Југославије у хронолошком периоду.

Главну литературу свакако представља обимно издање Универзитета Кембриџ о Историји Африке⁷, за овај рад значајан VIII том, који се бави периодом од 1940. до 1975. године, а који је уредио Мајкл Кровдер (Michael Crowder). Такође треба поменути и УНЕСКО-во издање и Африци⁸, која је за овај рад значајна због теме о панафриканизму.

⁵ Е. Кардељ, *Трећа страна Хладног рата*, Загреб, 2011.

⁶ А. Rubinstein, *Yugoslavia and the Nonaligned World*, Princeton University Press 1970.

⁷ Michael Crowder, *The Cambridge history of Africa*, Volume 8, from 1940-1975, The Horn of Africa, Chapter 9, Cambridge, 2008.

⁸ Ali A. Mazrui, *General History of Africa*. VIII, Africa since 1935, UNESCO, 1993.

1. Увод

1.1. Етиопија

На крајњем истоку афричког континента, у региону познатом као Рог Африке, између Аденоског залива и Индијског океана, налази се и Етиопија. Током своје дуге и славне историје, која сеже до библијских времена⁹, она је често била присиљена да се брани од страних завојевача.

Етиопија, за време владавине цара Селасија (Haile Selassie I, 1892-1975), била је држава у којој се патријархално уређење сусретало са модерним, где се племенска организација укрштала са апсолутном монархијом, феудални остаци са парламентарним облицима, донесеним споља, и најзад, аутократија са модерном правном државом. То је земља у којој су централни државни органи уствари извршни апарат цара - самодршца, нека врста уставне фасадне царској апсолутној власти. Карактеристично је да се спољни живот земље одвијао по етиопском Уставу¹⁰, док су се у ствари унутрашњи односи формирали на основу обичајног права, традиције и апсолутне царске моћи, која је још увек била главна организациона, политичка и морална снага земље.

Инвазијом на Етиопију 1936. године, због које је Италија избачена из Лиге народа, требало је да отпочне италијански сан о обнови Римског царства. Тада још млади цар Хајле Селасије, успео је да уз помоћ британске армије протера Италијане и евоцирајући успомене на свог претка, још једном потврди сада већ готово митски статус Етиопије међу Африканцима. Британци су убрзо поново поставили цара Хајла Селасија, који је током наредних 11 година, од 1941. до 1952. године, покушао да консолидује модерну етиопску државу.¹¹

⁹ У XIII веку, историја говори о доласку на престо династије која своју лозу везује за цара Соломона и краљицу од Сабе. Из тих времена потиче и етиопска књига „Кебра Нагаст“ (Слава краљева) у којој се, између осталог, говори и о легенди о етиопској краљици Македа која је посетила цара Соломона и, по повратку у своју земљу, родила сина који је постао познат као Менелик Први. Легенда даље говори да су Етиопљани, када су Јевреји одбацили Христа, остали верни хришћанству и да је тако династија која потиче од Давида двоструко света. Та легенда, о краљици од Сабе, задржала се до данас и добила формално-правну санкцију тиме што је унета у Устав 1931. године, који цара назива „победоносним лавом из племена Јудиног“; Marcus, H.G., *A History of Ethiopia*, London, 1994, стр 79.

¹⁰ Донет 1931. године; исто, стр. 138.

¹¹ *The Cambridge History of Africa*, Volume 8, Cambridge University Press, Cambridge, 2008, The Horn of Africa, Chapter 9, стр. 461-463.

1.1.a. Односи са САД

Пошто је утицај британске Круне осетно ослабио по завршетку Другог светског рата, цар Селасије је пришао Сједињеним Државама, које су у замену за осматрачку базу у Кегњу (Kagnew) у области Еритреје¹², подржали настојања да се ова област, до тада колонија Италије, припоји Етиопији. Еритреја, која се налазила на обали Цреног мора, била је кључна за економски развој Етиопије, с обзиром да је представљала једини излаз Етиопији ка мору.

Селасије је врло брзо успоставио дугорочне, пријатељске односе са Сједињеним Државама, потписавши споразум о Зајму 1942, а потом и Споразум о техничкој сарадњи 1951. У међувремену, чланице Савета безбедности УН прихватиле су етиопску аргументацију да Еритреја припада етиопској држави. 20. новембра 1950. Генерална скупштина УН-а претерано је гласала за (амерички формулисану) Резолуцију 390 (В) УН-а, Савезни закон, којом је успостављена основа за федерацију између Етиопије и Еритреје.¹³

Америчка влада је сматрала да је успостављање америчких војних и радио објеката у Еритреји важан из безбедносних разлога, које је етиопска влада и одобрила. Вашингтон не би компромитовао сигурносне императиве за самоопредељење, концепт који је по многима пружио само могућност за комунистичке узнемирене савезнике са Совјетским Савезом. Заправо, Сједињене Државе пружиле су Етиопији контра-побуњеничку помоћ у борби против еритрејских побуњеника.¹⁴ Етиопско-еритрејска федерација је издржала деценију, све док Селасија није припојила Еритреју и укинула оно што је постало њена номинална политичка аутономија. Селасије је одмах потиснуо демократске елементе еритрејског друштва, забрањујући политичке партије и новине.

Однос Етиопије и САД-а није се заснивао само на разматрању геополитике, већ и економског и социјалног фактора. Етиопија је одувек привлачила потенцијалне

¹² Суседна територија Еритреја основана је као италијанска колонија 1889. године и тако је остала до 1941. Од 1941. британска влада је управљала Етиопијом и Еритрејом, док УН нису 1952. основале федерацију међу њима; исто, стр. 469.

¹³ Тадашњи амерички државни секретар Џон Фостер Дул је изјавио да, „са становишта правде, мишљења еритрејског народа морају се узети у обзир. Ипак, стратешки интерес САД-а за слив Црвеног мора и разматрање сигурности и светског мира, чине да то мора бити повезано са нашим савезником, Етиопијом.“ -Getachew, Chapter 6. str. 48.

¹⁴ Исто, стр. 53.

инвеститоре, јер има једну од највећих популација у Африци. Исто тако, Етиопија је друга најмногољуднија држава у Африци, после Нигерије.

Етиопија такође није имала европску колонијалну баштину и нити је спадала под ниједну сферу европског утицаја. Овај недостатак политичког европског утицаја помогло је да Етиопија постане привлачна САД-у током хладног рата. Етиопија је била сигурно подручје за САД и њеног лидера, цара Хајла Селасија. Етиопија је подржала америчку ствар не само на дипломатском фронту у међународним организацијама као што су УН, гласањем за америчке војне интервенције, већ и слањем своје војске, батаљона Кегњу, у Кореју, под командом УН и САД 1951. године.¹⁵ Тај војни подухват имао је за циљ да заустави комунистичку експанзију. 60-тих година прошлог века, Етиопија је поново ставила своје трупе под команду УН-а, овог пута током грађанског рата у Конгу (1960 - до 1965) у оквиру мировних операција. Такви опипљиви подухвати доказали су САД-у да је Етиопија поуздан савезник против Комунистичке експанзије, учесница мировних мисија и проверен партнер за стабилност у држави.

Као одговор на залагање САД-а у Етиопији и промовисање сопственог националног интереса, током владавине цара Хајла Селасија, САД су пружиле Етиопији финансијску и војну помоћ, до тада највећу у подрахарској Африци. На многим пољима помоћи америчке владе Етиопији, ангажовани су амерички држављани у изградњи њених људских ресурса и институционалних капацитета. Америчка спољна политика према Етиопији током хладног рата темељила се превасходно на разматрању важности геополитике Етиопије за национални интерес САД-а. Етиопија, слично другим савезницима који нису НАТО, попут Ирана, Турске и Јужне Кореје, била је корисница америчке војне и економске помоћи која је у почетку била циљана за Европу. Поред свега тога, Етиопија је била корисница разних помоћи, предвиђена актима америчке владе.¹⁶

¹⁵ Кегњувски батаљон је био у Јужној Кореји од 1951–1954. Војску је храбро служила 1,158 војника. Етиопија је изгубила 121 трупу а 536 је рањено; Исто, стр.60.

¹⁶ То су били, пре свега: 1.Закон о узајамној одбрани потписан је између њих 1949. године, а Закон о међусобној безбедности потписан 1951. године. 2. Године 1953. Етиопија је потписала још један споразум о узајамној одбрани са САД-ом и током година добила 350 милиона долара економске помоћи. Та помоћ се састојала од техничке подршке, капиталних добара и хране. 3. Закон о странијој помоћи и Закон о странијој војсци потписани су 1961. и 1968. године. 4. Етиопија је такође имала користи од програма позајмљивања зајма, донетог 1941. године, који је у рату пружио помоћ америчким савезницима током Другог светског рата и пружио помоћ нацији за које се посебно сматра да су од виталног значаја за америчку безбедност. САД су се чак одлучиле на помоћ позајмљивања Етиопије пре

1.1.б. Односи са Великом Британијом¹⁷

У годинама после рата односи Етиопије и Велике Британије су се погоршавали, нарочито због везивања Етиопије за САД, што је све више умањивало значај преосталог утицаја Велике Британије на овом подручју Африке.

Спор између ове две земље око подручја у провинцији Огаден још увек је био отворен. Ради се о појасу земље који има извесних петролејских перспектива и уопште, због воде и пашњака. Може се очекивати да је решење спора између Француске и Етиопије деловало на британску Круну у смислу да коначно расправи с Етиопијом проблем око Огадена, што би могло да буде и први корак у побољшању односа између ове две земље. У том правцу је са обе стране дошло до извесних акција, где је Етиопија је платила Великој Британији суму око 7 милиона етиопских долара колико је дуговала, за стокве материјала, зграде и постројења, која је наследила заједно са територијом Еритреје. Пољуљан британски утицај у Египту, Судану и уопште на обалама Црвеног мора, наметало је Британији потребу да поведе више рачуна о својим односима са том државом, која сада излази на Црвено море.

1.1.ц. Односи са Италијом¹⁸

Италија, односно проблеми са њом, из многих разлога су имали посебно место у спољној политици Етиопије. Став који је Етиопија могла да заузима према Италији, зависило је од развоја позиција које је Етиопија успевала да стекне на међународном плану. Учвршћивање односа са САД-ом дало је могућности Етиопији да у извесној мери заостри свој став у односу на Италију, што је нарочито дошло до изражаја у Царевој престоној беседи од 2. новембра 1953. године, када је оптужио Италију да поново води политику прошлости и да одбија његову пружену руку.

У Етиопији је владало опше неповерење водећег слоја према Италијанима, које има своје дубоке историјске корене. После Другог светског рата створили су се услови за нормализацију односа, макар кроз своју дипломатску фасаду, иза које се одвијала

него што је Етиопија то затражила. То је објављено на прву годишњицу Перл Харбор-а 1942.; Исто, стр. 55- 59.

¹⁷ Етиопија (Меморандум), КПП 5-3-а/24-3, стр.103.

¹⁸ Исто, стр.104.

скривена, али ипак видљива борба Италије за поновно стицање свог изгубљеног утицаја у Африци, у Етиопији, а посебно у Еритреји.

Италијанска „афричка“ политика, и у Етиопији, сукобљавала се са интересима Велике Британије, која је у послератним годинама свим силама радила на томе да, задовољавајући италијанске аспирације у Северном Средоземљу, одврати њену пажњу са подручја Африке. Године 1952. Италија је предложила Етиопији склапање билатералног уговора сличног ономе који је ова закључила са САД (1951.), а по коме би и Италији била призната иста права. Италија је понудила Етиопији своје саветнике и стручњаке за сва подручја јавног живота. Међутим, преговори који су се по овим и другим питањима дуго водили, нису дали никаквих резултата.

Једно од најкрупнијих отворених питања између Италије и Етиопије је било питање репарације у износу од 25 милиона америчких долара, по основу Уговора о миру, које Италија још увек није платила Етиопији. Овај проблем су Италијани везали за решавање питања потраживања које они истичу према Етиопији. Ради се о захтеву Италије да се од репарационе обавезе пребије економска добит коју је Етиопија остварила наслеђивањем свега онога што су Италијани изградили у Еритреји, и за време окупације у Етиопији. Ови кругови су такође развили у Италији живу активност, алармирајући владине кругове о јачању пријатељских веза између Етиопије и ФНРЈ.

1.1.д. Однос са Француском¹⁹

Са Француском, Етиопија није имала неких нарочитих проблема. Почетком 1954. године био је потписан у Адис Абеби етиопско-француски споразум о разграничењу између Етиопије и француске Сомалије, једног уског појаса етиопске територије на граници који је трајао је годинама. Иако се радило о пустињском појасу који, наводно, ни за једну страну нема неки нарочити значај, Етиопија је желела да дође до свог земљишта који су Французи приграбили након прошлог рата. Тврди се да су Французи то учинили да би имали бољу могућност борбе против кријумчара са етиопске територије, али је много вероватније да су они рачунали са даљим продирањем у унутрашњост, у случају успеха Велике Британије, између 1941. и 1944. године. Французи су при томе рачунали на бунтовно становништво султаната Ауса у пустињи

¹⁹ Исто, стр.106.

Данкалије, која је живела својевољно, игноришући етиопску власт. Међутим, Французима је ипак стало за сређивањем односа са Етиопијом, нарочито због будућности своје луке Цибути, која је постала све више угрожена развојем и плановима развоја еритрејских лука Масау и Асаб. Француска је, такође, вршила утицај на Етиопију преко својих школа, лекара, Пастеровог института и других установа, који су претежно имали културни карактер.

1.1.е. Односи са СССР-ом²⁰

Совјети су деловали у Етиопији преко своје болнице и сталне изложбе „Сојетског раја“, који је уједно био својеврстан центар за пропаганду. Они су успевали да продру међу младе са новим „комунистичким“ идејама, али је ипак њихов основни циљ било ширење утицаја у „црну“ Африку разним путевима и могућностима, стварајући своје агентуре по околним земљама. Етиопија је толерисала њихову активност као противтежа САД и Великој Британији, не бојећи се озбиљнијих последица њихове пропаганде у примитивним и политички индиферентним масама.

1.1.ф. Односи са осталим земљама²¹

Историјски проблем етиопске владе је било језеро Тана и нилске воде са Егиоптом. Иако би проблем правилног коришћења Нилских вода требао пре да буде фактор учвршћења сарадње између земаља кроз које он протиче, десило се потпуно супротно. Још увек није могло да се дође ни до каквог споразума око грађења баража на језеру Тани, највише због резервисаности Етиопије, која се још више дистанцирала после унутрашњег војног обрачуна са монархијом у Египту. Етиопљани су пажљиво пратили оно што се збивало на северо-западу њихових граница, пре свега у Судану. Због тога је у Картуму постојао етиопски „официр за везу“, службени посматрач Владе. Осим језера Тане, нису постојали конкретни, отворени проблеми између Египта и Етиопије, али су њихови односи у великој мери и даље били проткани неповерењем, нарочито од стране Етиопљана, због поврмених изјава египатских шефова о историјској улози Египта на пољу афричке политике, а посебно у Судану.

²⁰ Исто, стр. 107.

²¹ Исто, стр. 107.

Етиопија је такође била заинтересована за продубљивање односа са Западном Немачком због тога што је у њој видела партера који би могао да постане једна од карата у игри према осталим експанзионистичким силама, нарочито на економском пољу.

Грчка је имала врло јаке позиције у Етиопији. Међутим, углавном се сводило на питања везана за грчке досељенике, што је за Грчку, као миграциону земљу, имало доста значаја, као и за трговину и питање вере. Између Грчке и Етиопије је био закључен споразум о ваздушном саобраћају (1951.), а дипломатске мисије, после дугог отезање са етиопске стране, подигнуте на степен амбасада.

1.1.г. Односи са ФНР Југославијом²²

Редовни дипломатски односи између Етиопије и ФНРЈ успостављени су 4. марта 1952. године. Тада је било предвиђено да Посланик ФНРЈ у Египту, са сталним седиштем у Каиру, буде акредитован у Адис Абеби, а да тамошњим Посланством руководи отправник послова. Тада су били акредитовани код етиопског цар Милан Ристић и Марко Никезић, док је Отправник послова у Адис Абеби био Зденко Штамбук, прво саветник, а потом посланик ФНРЈ у Етиопији. За узврат, Цар је упутио свог посланика у ФНРЈ, Амдемикаел Десалење (Amdemikael Dessalegne).

Пре рата, Краљевина Југославија није имала редовних дипломатских односа са Етиопијом, а у врло ограниченом обиму било је трговинске размере. Југославија је извозила разне врсте дрвета, а увозила кафу, коже и пчелињи восак. По обиму југословенског извоза вредна је помена само 1937. године, када је продато окупираној Етиопији, у ствари Италијанима, дрво у вредности од милион динара.

Пред почетак итало-етиопског рата одлази у Адис Абебу, као дописник београдске „Политике“, Душан Тимотијевић, где остаје око три месеца шаљући дописе свом листу. У то време, као и за време целог етиопско-италијанског рата, југословенско јавно мњење је пружало масовну подршку борби етиопског народа против фашистичке агресије. Широм земље одржавала су се предавања, митинзи и протести. Штампана, без обзира на политичко опредељење, са забринутошћу и неподељеним симпатијама је

²² Исто, стр. 111-117.

пратила херојску и неравноправну борбу, коју је водио етиопски народ. Штампано је неколико брошура које су писали познати публицисти и јавни радници, међу којима је био и професор Андраши из Загреба. У разним местима Југославије грађани су сакупљали прилоге и слали етиопском Црвеном крсту. У Бијелом Пољу, председник општине са два професора и два свештеника обратили су се властима са молбом да им се одобри оснивање удружења „пријатељи Етиопије“. Чак су се појединци јављали као добровољци за ступање у етиопску војску. Савезништво југословенских и етиопског народа, и без званичних веза између тадашњих влада, било је започето у борби, оружаном за једну страну, политичком за другу, против фашизма.

По завршетку рата, изван број српских „четника“, емиграната, запослио се у Етиопији. Међу њима су били Станоје Недељковић, бивши помоћник министра Стојадиновића, иначе у Етиопији стручњак за катастарску службу, и Динко Цвитановић, хирург, начелник санитета у Асмари, коме су комунистичке власти после ослобођења конфисковале имовину због емиграције. Др. Цвитановић је постао добар пријатељ са царевим намесником у Еритреји, ожењен царевом ћерком. Као ваздухопловни инструктор у Етиопији је био запослен и емигрант, бивши краљевски мајор, Обућина. Број Југословена се знатно повећао доласком три југословенска лекара, запослена у Адис Абеби и 4 трговинска представника југословенских предузећа. Такође је формиран и „Југословенски клуб“, ради афирмације Југославије у Етиопији, и јачању пријатељства између две земље.

1.2. Југославија

Спољна политика друге Југославије, државе која је настала после Другог светског рата на темељу претходне Краљевине Југославије, диктирана је не само спољним окружењем које је било измењено последицама Другог светског рата, него и унутрашњим развојем догађаја који су подразумевали промену уређења државе од монархије у републику, са федералним јединицама. То је изменило унутрашње уређење, али није темељно утицало на спољну политику, као што је утицала промена од капиталистичког у комунистички систем владавине. Пошто је Југославија у Светском рату била на победничкој страни, добила је територијално проширење на рачун Италије, али то није задовољило жеље новог вођства. Али, ни Америци ни Совјетском Савезу није било схватљиво да би једна земља као Југославија, економски слабо развијена и остварена уједињењем тек у недавној прошлости, а на тако оспораваној географској позицији, могла заиста аспирирати, а још мање успети, да сачува пуну и истинску независност.²³

Комунистичка партија Југославије на челу са Јосипом Брозом Титом водила је не мање централистичку политику одлучивања у спољној политици него претходна Југославија на челу са династијом Карађорђевић. Постојала је ригидност центра одлучивања због страха од контрареволуције, иако се у почетку залагало за унутрашњеполитичку децентрализацију. Може се рећи да је центар одлучивања у Југославији имао више власти и контроле после успоставе републике него у доба монархије.²⁴

Циљеви спољне политике који су остваривани радом југословенске дипломатије и средства спољне политике коришћена у борби за независност од утицаја Москве, довели су до стварања Балканског пакта којег чине Анкарски уговор 1953. године и Бледски уговор 1954. године. У питању је савез Југославије са Грчком и Турском, које су 1952. године постале чланице НАТО-а (The North Atlantic Treaty Organization - Организација северноатлантског уговора) створеног још 1949. године. Југославија није званично никада постала део НАТО-а, али је сарадња са САД и другим чланицама ове међународне организације била на врхунцу у доба склапања Балканског пакта, што не би било могуће без заокрета спољне политике Југославије по питању савезништва које

²³ Б. Петрановић, М. Зечевић, Југославија 1918-1988. Тематска збирка докумената, Београд, 1988, стр.57

²⁴ Исто, стр. 62.

је узроковано сукобом са Москвом поводом резолуције Информбироа којом се Југославија осуђује.²⁵

Пат позиција између Сједињених Држава и Совјетског Савеза, која је трајала приближно од краја Другог светског рата до пада Берлинског зида 1989. године када америчка и совјетска војска нису биле у директном сукобу, иако су се водили тзв. посредни ратови у име обе стране широм света, је све заједно условило да је овај рат пре био Хладни него прави.²⁶

Амерички и совјетски утицај био је тако јак у Хладном рату, да се могу сматрати империјама јер су оне стање у којем једна држава одређује понашање других, било посредно или непосредно, потпуно или делимично, средствима која се крећу од директне силе до уцене, зависности, подстицаја, па и инспирације.²⁷ Свако у свом делу света је крњио суверенитет других држава које нису суперсиле, велике силе или бар државе са одлучним вођством.

1.2.а. Односи са САД-ом по завршетку II светског рата

Споразум између Владе ФНРЈ и Владе САД-а о војној помоћи склопљен је у Београду 14. новембра 1951. године после интензивних преговора.²⁸ Упркос осцилацијама, у целокупном периоду биполаризма југословенско-амерички односи су

²⁵ Исто, стр. 77.

²⁶ Исто, стр. 79.

²⁷ Исто, стр. 106-107.

²⁸ Први члан одређује да ће Влада САД пружити или наставити да пружа Влади ФНРЈ опрему, материјале, услуге и другу помоћ, у сагласности са прописима и условима који ће се споразумно установити, са Повељом УН, прописима о престанку важења Закона о узајамној одбрамбеној помоћи из 1949. године и Закона о узајамној безбедности из 1951. године, закона о изменама и допунама ових закона и закона о додељивању средстава донетих на основу тих закона, а две владе ће с времена на време преговарати о детаљним споразумима. Влада ФНРЈ користиће помоћ искључиво за унапређење циљева Повеље УН ради унапређења међународног мира и безбедности и ради јачања одбране ФНРЈ против агресије. Влада ФНРЈ обавезује се да неће без претходног пристанка Владе САД пренети на ма које лице или државу правни наслов или посед ма које опреме, материјала, обавештења или услуге примљених на бази поклона. Влада ФНРЈ пружитиће САД реципрочну помоћ тиме што ће наставити да пружа олакшице производњи и преносу у САД, у количинама и по погодбама и условима који би се споразумно установили, сировина и полуфабриката потребних САД услед помањкања или могућег помањкања у њеним сопственим средствима, а који би били расположиви у ФНРЈ, а у споразумима о таквим преносима, поклониће се нужна пажња потребама ФНРЈ за домаћу употребу и за комерцијални извоз. - Vladimir Dedijer (ur.), *Dokumenti 1948. Tom 3*, Rad, Beograd, 1980, str. 274-277. uporedi: Branko Petranović, *Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumenata*, (Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje), Rad, Beograd, 1988. str. 1004-1006.

се успешно развијали: за Југославију они су били угаони камен њеног несврстаног положаја, а за САД „важан политичко-пропагандни и геостратешки фактор у конфронтацији са СССР.“²⁹

На тој основи Југославија је примала војну помоћ од САД-а периоду од 1952. до 1958. године, поред економске помоћи, која је почела још крајем 1950. године и поступно се завршавала у време када је Југославија затражила обуставу војне помоћи, које је извршено споразумно на иницијативу Југославије, због промењене међународне ситуације и способности Југославије да комерцијалним каналима набави војни материјал који још не може сама да произведе.³⁰

Побољшање односа са СССР-ом није довело до погоршања односа са САД-ом, него само до престанка давања помоћи, која је, у већој или мањој мери, оптерећивала односе, будући да је у САД-у увек било притисака недавања помоћи једној „комунистичкој“ земљи. Ипак, у то време, као и низ година након тога, САД је и даље водила активну блоковску политику Хладног рата и неограничених претенија за проширивање америчке доминације у свету, тобоже у име окупљања „слободног света“ у порби против „комунизма“. У тим околностима нити се америчка влада могла заиста помирити са стањем у Југославији, нити се Југославија могла одречи отвореног и оштрог критиковања америчког понашања у свету.³¹

1.2.6. Односи са СССР-ом након II светског рата

Југославија је одмах по завршетку рата изражавала тежњу за изградом колективне акције у сврху мењања међународних односа и прилика у свету путем сазева и теснесарадње са Совјетским Савезом. У ствари, од самог почетка је СССР био истицан као узор, прва земља у којој је дошло до изградње новог социјалистичког друштвеног уређења.³²

²⁹ Ranko Petković, „SAD i Jugoslavija: Istorijske pouke i dileme“, *Međunarodni problemi*, Vol. XLIX, br. 1, 1997, стр. 7-20.

³⁰ Исто, стр. 11.

³¹ Исто, стр. 17-20.

³² L. Mates, стр. 94.

Прве године након рата протекле су у покушају да се Југославији наметне совјетски модел социјализма. Истовремено је то био и период у којем се тај покушај сукобљавао с отпором који је био врло нејасно дефинисан, али који је ипак успео да се довољно рано претвори у отпор против „стаљинизације“ Југославије. Тако је долазило до све чешћих несугласица и спорова, при чему је југословенска страна тежила слободнијем унутрашњем развоју и већој самосталности, што Совјети нису прихватили. Спорови су учестали почетком 1948. и тада је уследио Стаљинов притисак на Југославију.³³

Тада је на састанку СК КПЈ установљено да су односи Југославије са СССР-ом у последње време у „раскораку“. Одбијен је и совјетски предлог да се одмах успостави југословенско-бугарска федерација, чиме је Стаљин настојао да ослаби Југославију и подреди својој контроли. До дефинитивног раскида у односима између Југославије и СССР-а дошло је 18. марта 1948. године, опозивом совјетских војних стручњака, и 19. марта опозивом цивилних стручњака. Стаљин и Молотов су 27. марта 1948. године упутили Титу и осталим чјановима СК КПЈ писмо, у којем се југословенски комунистички врх оптужује за антисовјетску делатност и покушаје „детронизације совјетског састава“. У писму се наводи и „укључивање“ у теорију мирног спровођења капиталистичких елемената у социјализам. Одговор СК КПЈ на писмо Стаљина и Молотова одбацивао је све оптужбе и предложио СК КПСС да се неспоразум реши у разговорима представника две партије. Стаљин и Молотов упутили су СК КПЈ ново писмо у коме се југословенски одговор квалификовао као „заоштравање конфликта“.³⁴

Тешка економска ситуација присилила је југословенску владу да потражи помоћ у храни и сировинама за фабрке, али и за наоружање. Како је Запад био у хладном рату са СССР-ом, отпор Југославије Стаљину био му је у интересу, па јој је тражену помоћ и додељивао. Југославији је почела пристизати државна и војна помоћ САД-а и западних земаља. После Стаљинове смрти (5. марта 1953.) притисак источног блока је попустио, а почела је слабити и економска блокада. Промене на врху СССР-а довеле су до промене у спољној политици Југославије. Заустављен је процес политичког приближавања Западу, а отварао се процес нормализације односа са СССР-ом.

Борба за власт у СССР-у завршила се у корист Никите Хрушчова, који је већ у јуну 1954. године предложио СК КПСС уређивање односа, признајући да у Југославији

³³ Исто, стр. 98.

³⁴ Исто, стр 102.

„постоји социјализам“. Половином 1955. у Београду је боравила совтејска делегација на челу са Никитом Хрушчовим, после чега је потписана „Београдска декларација“, а већ средином следеће године Тито долази у званичну посету СССР-у, па је том приликом потписана „Московска декларација“, у којој је наглашена могућност различитих путева у социјализму, јер су – како је наведено – „путеви социјалистичког развоја у разним земљама у условима различити“.³⁵

³⁵ Исто, 116-117.

2. Југословенски разлози за спољну политику према Етиопији

Југословенско залагање за независност новоослобођених земаља Азије и Африке и могућности економске сарадње са њима, давали су основ за грађење нових веза. Са становишта даљег учвршћивања међународног положаја Југославије као независне земље, динамизма њене спољне политике, њеног активног иступања у међународној заједници, 1954. и 1955. година могле би да се означе као преломне, уз уважавање значаја претходних процеса, уз сталан пораст њеног међународног утицаја.³⁶ Југославија од 1954. године постаје стетиште државника, који су ударили темеље политици несврставања. Етиопија од 1954. године постаје стетиште нове политике афричких земаља у борби за своју независност.

Први контакти Југославије и Етиопије успостављени су већ 1947. године, приликом деловања у новоформираној Организацији Уједињених Нација (ОУН). Југославија је тада подржала Етиопију по питању њеног права на Еритреју, док је заузврат Етиопија подржала Југославију по питању Трста. Уско су почеле прве мисије добре воље, као и испитивања могућности отварања дипломатских представништва, што је коначно и учињено 1955. године. Коначно, ова сарадња кулминирала је посетом цара Хајла Селасија у јулу 1954. године Београду, првом посетом једног високог афричког држављанина Југославији. Наредне године, 1955. Тито је узвратио посету. До 1961. године и Београдске коференције, односи Етиопије и Југославије су били на врхунцу. До коференције, Тито и Селасије су се срели укупно шест пута, често размењујући мишљења о великим светским жариштима, попут криза на Блиском Истоку, или у Конгу. До 1963. године и Прве конференције Афричког јединства, Хајле Селасије постаје лидер афричких земаља подсахарског предела.

³⁶ Суштина и циљеви политике активне мирољубиве коегзистенције ближе су одређени приликом посете председника Тита Индији и Бурми децембра 1954 – јануара 1955. Говорећи пред индијским парламентом, Тито је истакао да неједнакост међу државама и народима, мешање у унутрашњи живот других, подела света на интересне сфере и блокове, као и колонијализам, представљају основне узроке неспокојства човечанства. Е. Кардељ, *Историјски корени несврставања*, Београд, 1977, стр. 82.

2.1. Прва посета Хајле Селасија Југославији

Званична посета једне важне стране личности, и то цара, није било препуштено само договору. Оно што је претходило дочеку цара Селасија је пре свега упознавање државног врха ФНРЈ са тренутном ситуацијом земље, из које гост потиче. Дата је једна опширна слика Етиопије на политичком и друштвеном нивоу, а пре свега ограничене трговинске размере између ФНРЈ и Етиопије, и пре потписивања трговинског Споразума 1953. године. Почетком 1954. године формирано је у Адис Абеби мешовито А.Д. „ЈУГО-ЕТИОПИЈА“, са задатком да ради на проширењу трговинске размене између две земље и поспеси своју активност и на околне земље Африке. „Што се тиче испитивања етиопских потреба, наилази се на тешкоће, јер ни сами Етиопљани, како изгледа, нису увек начисто у погледу онога што могу или желе. Наш економски претставник који данас одлази за Адис Абебу /друг Јакше/ има задатак да то на лицу места установи. За сада изгледа мало вероватно, обзиром на спорост етиопске администрације, да би до доласка цара (...), подаци потребни за конкретније разговоре могли у потпуности да буду прибављени.“³⁷

Затим је следила посета етиопске војне делегације пред планирани долазак Селасија, у ствари први контакт Армија две земље, претежно информативног карактера. Највише су се интересовали за цене производа војне индустрије, могућности испоруке војног материјала, као и пружања помоћи за подизање војне индустрије у Етиопији. „Према извештају нашег Посланства у Адис Абеби, етиопска војна делегација је била више него задовољна пријемом на који је наишла у ФНРЈ, а посебно од стране Друга Претседника. Цару је о свему поднет опширан и врло позитиван извештај који је овај проучио пред свој одлазак у САД. Генерал Менгеса, који је водио делегацију, сада је в.д. Министра рата.“³⁸

Долазак Хаиле Селасија за југословенску владу је био први званични дипломатски тест, јер до тада није имала праксе и утврђен критеријум за службене посете страних шефова држава. Пре 1948. године југословенску земљу су посећивали руководиоци

³⁷ Документација о економско – политичким питањима везаним за Етиопију, ДСИП – V Одељење, Архив Председника Република, КПП, I-3-a/24-3.

³⁸ Исто.

источноевропских земаља, који су се претежно налазили на положају председника влада (са изузетком Бејрута), тако да су те посете имале претежно политички, а не државно - службени карактер, који повлачи за собом одређене протоколарне и друге формалности, уобичајене у међународној пракси. Утолико пре што је „и друг Маршал, као домаћин, у то време вршио функцију претседника владе, а не шефа државе.“³⁹

У погледу програма боравка страних шефова држава, југословенска дипломатија се углавном руководила предвиђеном праксом дочека Тита, приликом својих службених посета страним државама. Ранија посета Великој Британији није могла да служи за стварање критеријума, пошто се радило о приватној посети шефа држава. Међутим, посета Турској и предстојећа посета Грчкој могли су да послуже за извесну оријентацију. Израда програма боравка Хаиле Селасија је била и од начелног значаја, пошто се радило о првој званичној посети страног шефа државе, кога прима као домаћин „друг Маршал у својству Претседника Републике.“⁴⁰

Предвиђено протоколом, следује званични позив Цару Етиопије од председника Републике Јосипа Броза Тита, који се доставља преко генерала Дапчевића 7. јануара 1954. године, са уводном референцом „Драги и Велики Пријатељу“:

„ ... ставио сам му у дужност да пренесе Вашем Величанству мој срдачан позив да изволи посетити Југославију где ће Она бити топло дочекана од стране једне пријатељске земље. Не сумњам да ће Господин Дапчевић, чија су ми еминентна својства позната, извршити тај задатак на задовољство Вашег Величанства; молим да га изволи примити са благонаклоношћу и да поклони веру свему ономе што Му буде рекао у моје име, а нарочито када Вашем Величанству буде изразио поновљена уверења мог високог поштовања и непромењиве оданости.“⁴¹

Наравно, уследио је званичан потврдан одговор Хаиле Селасија, који је Титу, преко генерала Дапчевића, упутио писмо захвалнице (на амхарском), 27. марта 1954. године.

³⁹ Подсетник по питању у припремама за службену посету Хаиле Селасија, Архив Председника Република, КПР, I-3-а/24-3.

⁴⁰ Исто.

⁴¹ Писмо Председника Републике Јосипа Броза Тита, Архив Председника Републике, КПР I-1/184.

Долазак Његовог Величанства Цара Халие Селасија на аеродром Батајница, 20. јула 1954. године, дочекан је царски. Тито у пратњи генерал-мајора Милана Жежеља и шефом протокола Словен Смодлака. Селасије у пратњи Десалења, етиопског посланика у ФНРЈ, и Здравка Штамбука, југословенског посланика у Етиопији. Председник Републике затим представља Селасију следеће високе државне функционере ФНРЈ: Моша Пијаде, председник Народне скупштине ФНРЈ, затим Едвард Кардељ, Александар Ранковић, Родољуб Чолаковић и Светозар Вукмановић, сви потпредседници СИВ-а, Петар Стамболић, председник Народне скупштине НРС, Иван Гошњак, државни секретар за послове народне одбране, Коча Поповић, државни секретар за иностране послове, као и лица која су придодата Његовом Царском Величанству као пратња: амбасадор Љубомир Радовановић, генерал-потпуковник Срећко Манолу, генерал-мајор Ваздухопловства Виктор Бубња и контра-адмирал Боградан Пецотић.⁴²

Цар је са својом пратњом смештен у резиденцији виле на Дедињу, где је, на дан свог 62. рођендана, приредио свечани ручак 21. јула, 1954. године, коме су као гости присуствовали, наравно, Тито са супругом, и највиши југословенски руководиоци. Том приликом уследиле су здравице. Прво Титова - Цару Селасију:

„Величанство,

Дозволите ми да прије свега изразим искрену радост коју осјећам што могу, у име народа Југославије и у своје лично име, да Вас најсрданије поздравим у нашој средини, у којој Ви лично и Ваш народ већ одавно уживате висок углед и опће симпатије. Тај углед и те симпатије потичу још из оних дана кад је поглед читавог слободољубивог човјечанства био уперен у Вас и Ваше одлучне и неустрашиве борце против фашизма, борце земље која је знала да у најтежим условима брани и очува своју слободу и независност. Ваша борба, борба Етиопије, - примјер вашег херојског отпора у вријеме кад вође тадашњег свијета нису биле у стању да сагледају њен судбоносни значај за читаво човјечанство, нити да схвате Ваше ријечи опомене, - била је за наше народе један примјеран подстрек за неравну и тешку борбу које смо, нешто касније, и ми морали да поведемо, да бисмо обезбиједили не само своју слободу и независност, него и сам свој опстанак.

⁴² Програм званичне посете Његовог Царског Величанства Хаиле Селасија I Цара Етиопије у ФНРЈ, Архив Председника Републике, КПР, I-3-а/24-3.

Заједничка тешка искуства и жртве, заједнички идеали слободе и независности приближили су већ тада наше двије удаљене земље и учинили су од њих савезнике и пријатеље у даљим напорима за очување тековина које смо извојевали на бојном пољу, за обезбјеђивање мира који нам је толико потребан за изградњу боље будућности наших народа и за колективну безбједност која треба да осигура цијелом свијету, а у првом реду малим земљама, ону сигурност и солидарност, чије е непостојање у моменту најезде фашизма довело до катастрофе Другог светског рата. Данас, повезане заједничким напорима у Уједињеним нацијама, везама традиционалног пријатељства и већ изграђеним условима равноправне и несебичне сарадње, наше двоје земље чине све што могу да би очувале мир и обезбједиле свој напредак.

Постављени на тако солидне темеље заједничких тежњи за слободом и независношћу и дубоким заједничким интересима, наши односи, који се тако успјешно развијају, значе не само прилог нашој властитој безбједности и развоју, него исто тако и прилог ствари мира и пријатељства међу народима у свијету уопће. Полазећи од тих основа, и економска сарадња између наших земаља, која се заснива на споразуму закљученом у недавној прошлости, има све услове да се свестрано развија и продубљује, на добробит етиопског и југословенског народа.

Величанство, веома смо задовољни што видимо Вас и Ваше сараднике у нашој земљи, што у Вама можемо да поздравимо великог борца за слободу, независност и мир и у исто вријеме великог пријатеља наших народа, који су увијек надасве знали да цијене слободарски дух и тежње који надахњују Вас и Ваш народ. Изражавам Вама, члановима Ваше породице и Вашим сарадницима најсрдачнију добродошлицу, с увјерењем да ће Ваша висока посјета још више учврстити и продубити пријатељство између наших земаља. Дижем ову чашу за здравље Вашег Величанства, за свестрани развитак Ваше земље и за искрено пријатељство између народа наших двију земаља.“⁴³

Затим следи здравица Цара Селасија Титу, на француском:

„Господине Претседниче,

госпођо Броз, Ваше екселенције, госпође и господо.

⁴³ Исто; такође објављено у „Тито – говори и чланци“, књига IX, Загреб, стр. 221-222.

Веома смо задовољни што нам се најзад пружила прилика да дођемо у ову велику земљу, према којој ми и наш народ осећамо тако топло и трајно пријатељство. Ми, наравно, поздрављамо ову прилику да посетимо Вашу велику земљу с њеним историјским градовима, културним центрима, растућом индустријом и шумама. Шта више, ова посета такође претставља за нас прилику да лично покажемо блискост и искреност пријатељства, које карактерише односе између Етиопије и Југославије.

Ми смо се обоје борили и поднели велике жртве за правду и слободу. Ми смо издржали ове борбе са стрпљењем, одважношћу и, углавном, сами. Југославија, као и Етиопија, показала је свету храброст својих родољуба као велико благо свог националног живота. У борбама које су се водиле, наше две земље успеле су да кроз неизрециве тешкоће прокрче пут до коначне и славне победе, захваљујући баш тој особини, патриотизму и храбрости који им никада нису недостајали чак и у најтежим часовима. Ми у Етиопији, који смо већ до тада пет година били у рату, пратили смо с огромним дивљењем ваш смели отпор агресору и вашу величанствену борбу против окупаторских снага под Вашим високим и надањујућим руковотством, господине Претседниче.

Историја храбрости пред огромним препрекама, заједничка је вама и нама, као и заједнички проблеми уско су повезали народе Етиопије и Југославије. Иако су наше две земље у прошлости биле приморане да се боре одвојено и саме, у послератним годинама имали смо ту велику срећу да се боримо заједно на међународном плану, а нарочито у Организацији уједињених нација, за правду и за слободно опредељење народа. Етиопија је дубоко ценила вашу подршку за повратак наше браће, које су тако дуго била одвојена од нас, као и за повратак наших лука на Црвеном Мору и ми се надамо да се решење засновано на принципу правде може постићи и у сваком решавању Југословенског проблема излаза на море. У овој свечаној прилици дижемо и наздрављамо херојском и уваженом вођи и Претседнику Југославије, његовој супрузи и херојском народу Југославије.⁴⁴

Током свог боравка у Београду, поред разних манифестација и државних поклона, Селасију је додељена и Повеља почасног грађанина града Београда:

⁴⁴ Исто; такође, архив Јосипа Броза Тита.

„Ваше Величанство,

Слободарски Београд, главни град Федеративне Народне Републике Југославије, срећан је што Вас може поздравити. Ви му нисте ни туђин, ни непознат гост. Наши грађани саосећали су с Вама и Вашим народом онда када је Етиопија преживљавала најтеже часове, радовала се с вама када је правда на крају победила. Слобода и борба за слободу најјачи је елеменат братства међу народима. А народ Етиопије је у својој историји за њу приложио најдрагоценије жртве.

Нама је добро познато шта сте Ви лично учинили за независност своје земље и на шта сте спремни да би сте је очували. Зато се искрено радујемо што Вас видимо у својој средини и што Вас можемо поздравити као пријатеља, јер пријатељство није само у формалним инструментима, већ првенствено у делу, у раду а истој ствари, у борби за исте идеале. А борба за независност јесте борба за мир у свету и равноправност међу народима, борба за прогрес слободољубивог човечанства. На том узвишеном делу ми смо уверени да ће се наша два географски удаљена народа наћи увек један уз другог.

Београђани су са искреношћу манифестовали своја осећања према Вама, а преко Вас према Вашем народу, која се заснивају на симпатијама према свему ономе што сте Ви и народ Етиопије претрпели у прошлости у борби за очување независности, као и напорима које сада улажете у борби за прогрес ваше земље. Молим Вас Величанство да се у нашем граду осећате као у свом дому.

Ваше Величанство,

Имам веома пријатну дужност да Вам саопштим да Вас је Народни одбор Београда на својој свечаној седници од 19. јула 1954. године изабрао за Почасног грађанина Београда, главног града Федеративне Народне Републике Југославије о чему Вам издаје ПОВЕЉУ.

Ваше Величанство,

Ова манифестација је највећа част коју може указати град Београд, те Вас молим да ми допустите да Вам предам ову Повељу о избору за почасног грађанина нашег града.⁴⁵

⁴⁵ Исто; говор Ђурице Јојковића на свечаној седници Градског народног одбора, приликом доделе повеље почасног грађанина града Београда, објављено је у дневном листу „Политика“, из 23.7.1954. стр.2

За време посета и обилазака Београда, цар је показивао велико интересовање за све што је у вези са Југославијом: развој и капацитети југословенске индустрије (наоружања и машинска индустрија), а после обиласка постројења у Железнику, интересовао се и за друга. Институт у Винчи оставио је на њега посебан утисак. Такође је тражио податке о становништву, о националном саставу и верској опредељености.

Пошто је често показивао анти – инатлијанско расположење, распитивао се о југословенским трговинским односима са Италијом, као и о томе има ли има Италијана, запослених или настањених као мањина. Цар се у неколико наврата интересовао за најновију историју Југославије, за почетке и развој народно – ослободилачког рата. Интересовао се и о примању помоћи од западних савезника и да ли је било савезничких трупа на југословенској територији. Тражио је објашњење о раду Драже Михајловића, при чему је био изненађен када је чуо о његовој сарадњи са окупатором. Такође га је интересовало да ли неки чланови бивше краљевске породице живи у Југославији, и шта раде.⁴⁶

О суштини југословенског политичког и друштвеног поретка није имао јасну слику. Распитивао се о уставном уређењу и организацији власти, али је избегавао питања о друштвеном систему, о режиму својине и сл. У једном моменту је упитао које је вере Председник Тито. Када му је објашњено да Председник не практикује ни један верски култ, једноставно је закључио: „дакле слободни мислилац“.⁴⁷

После Београда, дочек добродошлице је затим био у Опатији, а онда се долази на Брионе, 24. јула 1954. године, где су се између Тита и Селасија водили дуги и опсежни разговори о свим питањима помоћи.⁴⁸ Разговори су били иза затворених врата, и у присуству, са југословенске стране К. Поповић, Св. Вукмановић-Темпо и Ф. Лекошек, а са етиопске стране министар иностраних послова и министар пера и вере.

У оквиру техничке помоћи, разговарало се у области рударства, шумарства и дрвне индустрије, пољопривреде, сточарства и прераде сточних производа, транспорта, као и о основним начелима на којима би та техничка помоћ заснивала. У оквиру рударства, Цар је истакао значај који би за њих имала помоћ југословенских стручњака у истраживању и вађењу руда, а посебо гвоздене руде. У оквиру шумарства Тито је на

⁴⁶ Забелешка о разговорима цара Хаиле Селасија и амбасадора Љубе Радовановића, КПР, I-3-a/24-3.

⁴⁷ Исто.

⁴⁸ Забелешка о разговорима вођеним на Брионима 25. јула 1954. између Председника Републике друга Тита и Цара Етиопије Хаиле Селасија Првог, КПР, I-3-a/24-3.

самом почетку истакао да би Југославија била спремна да пружи помоћ Етиопији у стручним шумарским кадровима, јер му је било познато да су експлоатацију шумског богатства до сада вршили странци и то методама пљачкашке привреде. Цар је додао да би им била потребна помоћ и за подизање дрвне индустрије, и то стругаре, као и фабрике намештаја, за коју имају одличан материјал, али им недостаје техничко знање.⁴⁹

У оквиру пољопривреде и сточарства, етиопски министар иностраних послова је тражио помоћ у пољопривредним стручњацима у одабирању семена, производње гнојива итд, а стручњаци за сточарство у осмишљавању рационалнијег систем гајења стоке, као и развијању индустрије прераде коже, конзервирања меса, прављење сира. У оквиру саобраћаја помоћ би била у организовању саобраћаја камионима. Цар је поводом тога поменуо да је тај саобраћај углавном у рукама Италијана који ту ситуацију користе и у обавештајне сврхе.⁵⁰

Што се тиче помоћи у кадровима уопште, Тито је истакао да Југославија никако не жели да своју помоћ Етиопији ограничи на слање кадрова, од којих би етиопска привреда била доведена у зависност. „Ми желимо“, истакао је Тито, „да помогнемо да створе своје сопствене кадрове, како не би више ни од кога у том погледу зависили. Зато предлажемо да се етиопски кадрови упуте на школовање код нас, а ми да пошаљемо своје наставнике, професоре универзитета и друге, који би предавали на њиховим вишим школама, при том би се, у недостатку знања етиопског, могли служити енглеским језиком, који би допринели да се створе квалификовани, па чак и високо-квалификовани етиопски кадрови. Доцније ти наши наставници могли би да се замене етиопским наставницима, школованим код нас.“⁵¹

Цар се сложио и истакао да они управо зато толико и цене југословенску помоћ, јер знају „да ми имамо само за циљ да им помогнемо да учврсте своју слободу и независност, а то није био случај с другим страним земљама, с којима су они до сада сарађивали на економском пољу.“⁵² У оквиру трговинских размена уопште, Цар је рекао да би развијање трговинских односа између две земље било у обостраном интересу. За Југославију би се пружио тржиште у којем не би имали конкуренције.

⁴⁹ Исто.

⁵⁰ Исто.

⁵¹ Исто.

⁵² Исто.

Етиопија, са своје стране, која као неразвијена земља нужно мора да губи код међународне размене, више воли, да кад већ нешто губи, то иде у пријатељске, а не у непријатељске руке. Цар је, наравно, опет споменуо Италију, које је етиопско тржиште преправило низом ситнијих артикала, потребних сиромашном свету, и на тај начин освојила јаче тржишне позиције.⁵³

Општа концепција трговине са Етиопијом требало је да се заснива на пуној равноправности и да допринесе развоју и осамостаљењу етиопске привреде, што је једино било у складу с политиком једне социјалистичке земље, као што је Југославија. Са етиопске стране је предложено, а са југословенске прихваћено, да се упути један стручњак за питања спољне трговине, заједно с потребном екипом, који би са етиопском комисијом, коју би Цар одредио, израдио план о развијању трговинских односа између две земље. Такође, подизање Универзитета у Адис Абеби би Цар поверио Југословенима.⁵⁴ Етиопског министра иностраних послова је интресовао предлог о изградњи фабрике за израду пушака и ручних бомби у Адис Абеби, а могло би да производи и остало пешадијско наоружање, као што су пиштољи, машинке и, уз извесне мање допуне у инсталацијама, митраљезе.⁵⁵ У току опсежних разговора, Цар се неколико пута поменуо да Југославија нити има, нити жели да има колоније, те нема ни искуства на овом пољу, као што га друге земље имају, да има још доста да научи у оквиру економских односа са земљама, као што је Етиопија.⁵⁶

После Бриона следи укрцавање Цара и Тита на морнарицу „Галеб“, на путу за Сплит, где је Тито, 26. ула, дао прву званичну изјаву Женголу Дипреу, директору листа „Етиопија данас“: „Пријем на који је етиопски цар Хајле Селасије наишао у нашој земљи показује да наш народ гаји према Етиопији велике симпатије, и то већ одавно. Разумије се да је долазак Његовог Величанства у нашу земљу, као и разговори које смо имали, допринио још већем продубљењу наших односа, што ће дати корисне резултате веза обје земље. Ја лично могу да изразим своје задовољство што сам упознао Његово Величанство, према којем гајим симпатије, јер познајем његове напоре у борби за

⁵³ Исто.

⁵⁴ Исто.

⁵⁵ Исто.

⁵⁶ Исто.

независност Етиопије и за напредак његове земље. Овом приликом шаљем своје срдчане поздраве етиопском народу.“⁵⁷

Разговори на морнарици „Галеб“ су поново били иза затворених врата, где су поред шефова држава присуствовали и југословенски отпражник послова Штамбук, и етиопски министар рата. Поново говорећи о трговини и југословенским могућностима у Етиопији, Цар је желео да југословенска трговачка кућа, која је била отворена у Адис Абеби, отвори своје филијале и у другим већим местима земље. Приликом проласка крај Дубровника, вила која му је влада Хрватске ставила на располагање, у случају да жели да проведе одмор у нашој земљи, желео је да откупи, напоменувши да му и Грци стављају на располагање двор Ахилејон на Крфу: „Ако будем некуд ишао, ја ћу доћи само на Брионе. Ни ја цар, ни маршал маршал, него приватно и пријатељски да проведем одмор на том прекрасном отоку.“⁵⁸

Док је боравио на „Галебу“, Цара је интересовала историја Југославије, нарочито сукоб са Коминформом. Занимало га је колику помоћ је Југославија добила од Америке и да ли су Американци од југословенског руководства тражили базе. Одговор Штамбука⁵⁹ је било право откривење, где је објаснио да Американци то нису чинили, јер су знали да нема никаквих изгледа да би их могли добити, као и да су по разним другим питањима покушавали да праве пресију, која је остајала без резултата. У Југославији је већ постојала група америчких официра, са јединим правом - да контролишу испоруку војног материјала из америчке помоћи Југославији.

У разговору Штамбука са етиопским министром рата, могло је само да се констатује велико задовољство према нашој земљи и о пријему који је био припремљен.⁶⁰ Неколико пута је министар директно подвлачио да су њихови утисци из Америке доста слаби, да он не би желео да се тамо врати и да они сматрају да је Југославија за њих претставља Америку. Изјавио је да их је све необично изненадио напредак наше земље

⁵⁷ Изјава Председника Републике директору етиопског листа, Архив Председника Републике, КПР I-3-a/23-3; такође објављено у „Тито – говори и чланци“, књига II, стр. 226.

⁵⁸ Забелшка о разговору са царем на Галебу 27. 07. 1954., Дипломатски архив, бр. 410537.

⁵⁹ Забелешке о разговорима Зденка Штамбука са Царем Хаиле Селасијем, Архив Председника Републике, КПР I-3-a/23-3; такође Архив Јосипа Броза Тита.

⁶⁰ Забелшка о разговорима с етиопским министром рата у току царевог боравка у ФНРЈ, Дипломатски архив, бр. 410534.

и њене економске могућности и да ако Југославија буде имала десет година мира, да ће бити једна од најјачих земаља у Европи.⁶¹

На крају седмодневне посете, следио је свечани испаћај Селасија, уз смотру флоте југословенске ратне морнарице у Сплиту, 26. јула 1954. године. Тада је Цар дао своју прву званичну изјаву на конференцији за штампу:

„Веома нам је драго што смо се упознали с његовом Екселенцијом маршалом Титом, Претседником Југославије. Мишљења смо да је лични контакт важан фактор у односима између двеју земаља, у томе што пружа могућност за измену мишљења и за непосредно упознавање земље и њеног народа.

Ми смо били дирнути топлим и срдачним дочеком од Претседника и народа Југославије, а нарочито пријатељским начином којим је име вашег великог Претседника било повезано с нашим у изражавању добродошлице од народа. Онако као што је његова Екселенција Претседник Југославије подвукао своме народу важност веза између Етиопије и Југославије, и ми ћемо на исти начин приказати народу Етиопије велику важност сарадње између наше две земље. У току разговора до којих је дошло за време ове посете постигнута је пуна сагласност да проширимо даље економску сарадњу предвиђену у уговору о пријатељству и трговини који је недавно закључен између Етиопије и Југославије. Поред тога, постигнута је пуна сагласност да се статус наших дипломатских мисија у Адис Абеби и у Београду подигне од посланства на ранг амбасаде.

Приликом нашег одласка из пријатељске земље Југославије желимо да изразимо своју захвалност та топао дочек који нам је приређен од Владе и народа Југославије. Желимо да изратимо своје искрене жеље за допробит његове Екселенције Претседника Југославије и за напредак и добро народа Југославије.“⁶²

Из разговора Штамбука са царем, његовом породицом и члановима његове пратње, током дипломатског испраћаја, добио је утисак да је на њих пријем и упознавање са Југославијом било потпуно неочекивано, јер нису очекивали тако широко и пријатељско осећање код руководства и масе народа, што је на њих деловало

⁶¹ Исто.

⁶² Архив Председника Републике, КПР I-3-а/23-3.

изненађујуће, донекле и заплашило. Тек после неколико дана они су се у потпуности снашли и прихватили у целини стварност на коју су наишли. „Они су отишли из наше земље с чврстим уверењем да у нас и наше људе могу имати неограничено поверење и да смо ми искрено заинтересирани да им помогнемо.“⁶³ У свакој прилици су са највећим признањем говорили о личности друга Тита, стекавши уверење о непоколебивом јединству народа и његовог руководства. Врло позитиван утисак оставили су и други присутни руководиоци. „Отишли су са дојмом да је наша земља и унутрашње чврста, да имамо врло способно руководство и да нам је обезбеђен велики напредак.“⁶⁴

Дневни листови „Политика“, „Борба“, па чак и „Шибенички листи“, позитивно оцењују посету Цара, где на првим страницама објављују главне теме успостављања дипломатских односа и закључивање трговинског уговора. Такође се преувеличава борба против фашизма, посебно италијанског, где се Југославија, у духу Повеље УН, залаже за опште циљеве, посебно помоћи мањим и релативно неразвијеним земљама. Наглашава се дивљење етиопском народу који је „голоруки, а под вођством свог садашњег цара пружали онако јуначки отпор талијанском империјализму 1936. године, и касније до коначног ослобођења Етиопије.“ На крају се истиче да југословенски народ са симпатијама прати „напредне реформе цара Селасија да од своје заостале земље изгради модерну државу“.⁶⁵

Посета етиопског Цара Југославији имала је великог одјека и у етиопским новинама; у „Daily News Bulltin“⁶⁶, затим у „L' Ethiopie D'Aujourd'hui“, од 23. јула,⁶⁷ и „The Ethiopian Herald“ од 24. јула.⁶⁸

„Daily News Bulltin“ и „The Ethiopian Herald“ су много више писали о посети цара Југославији, него што се у истим листовима писало о посети цара у САД и у Мексику. Вести које су објављене су искључиво из ТАНЈУГ-ових емисија, које се емитовало двапут дневно за етиопски Депратмент за пропаганду. У Депратману су се много

⁶³ Забелешка о општим дојмовима приликом боравка етиопског цара у Југославију, Дипломатски архив, 410536.

⁶⁴ Исто.

⁶⁵ „Политика“ из 27. јула 1954., стр.1, „Борба“ из 27. јула, стр.1, „Шибенички лист“ из 27. септембра 1954., стр.1.

⁶⁶ Бројеви од 19, 20, 21, 22 и 24 јула; једини дневни лист, који излази у Адис Абеби на енглеском језику; Дипломатски архив, бр. 410504.

⁶⁷ Недељни лист; исто.

⁶⁸ Недељни лист; исто.

интересовали за журнале и евентуални филм снимљен приликом цареве посете. Радио Адис Абеба је исто тако преносио вести о посети цара Југославији на почетку сваке емисије, у оквиру општих вести, које се дају седам пута дневно, и то три пута на амхарском, три пута на енглеском и једанпут на арабском језику.⁶⁹

Селасије је био заиста дубоко импесиониран боравком у Југославији, што је и потврдио у говору свом народу, 6. августа 1954. године, оглашавањем преко радио Адис Абеба:

„...На завршетку наше посте Америци, ми смо отпутовали у Југославију на позив њеног славног вође, маршала Тита. Тешко је описати речима ону огромну народну добродошлицу, коју нам је свуда пружио народ ове велике и моћне нације, од сакупљених хиљада уздуж улица Београда, великих фабрика и индустријских центара, до становника малих сеоцета и сељака на пољу. Сваког момента нашег боравка у Југославији ми смо живели у атмосфери највећег пријатељства и разумевања. За време наше посете ми смо били у могућности да разговарамо о проблемима од великог и узајамног интереса и ми смо наишли на потпуно разумевање и споразум. Од завршетка последњег рата Етиопија и Југославија су тесно сарађивале како на међународном тако на културном и економском пољу и наша посета и разговори су много послужили јачању и проширењу ове сарадње.

Југославија је моћна и велика нација чије огромне енергије је терају напред, под просвећеним руководством, ка све сјајнијој будућности. Етиопија чува пријатељство са Југославијом и њеним великим народом. Наша путовања по иностранству (САД, за време председника Ајзенхауера, Мексико, Југославија, Грчка), мада дуготрајна, послужила су да подигну високи положај и углед Етиопије и њеног народа. Одушевљене пријеме на које смо наишли, не само од стране влада, него такође од стране народних маса, ми смо схватили не само да су упућени нама него нашем вољеном народу и Етиопији. Многе и узбудљиве манифестације пријатељства и дивљења стоје као охрабрење свима нама да живимо и радимо најбоље према нашим могућностима за већу славу наше отаџбине, Етиопије.“⁷⁰

⁶⁹ Исто.

⁷⁰ На амхарском језику; Дипломатски архив, бр. 410976.

2.1. Друга посета Хајла Селасија Југославији

Време између две цареве посете резултирало је интензивним препискама два државника о политичким догађајима и њиховим последицама. Једна од њих се тичала Титовог путовања у Судан и Египат, априла 1959. године.⁷¹

„Хтио бих прије свега да се укратко осврнем на завршни дио мог путовања, на посјете Судану и Уједињеној Арапској Републици... Разумије се да они наилазе на исте тешкоће са којима се сусрећу и многе друге земље које су се недавно ослободиле, нарочито у погледу материјалних средстава и способних стручних кадрова... Што се тиче наше земље, она ће се ту ангажовати онолико колико то наши услови буду омогућили. Са претсједником Абудом и члановима суданске владе разговарао сам о односима који данас постоје између Судана и Етиопије и они су ми сви потврдили да су ти односи веома добри, да сматрају да постојећи добри односи између ваше дије земље треба да буду трајни и да треба не само да се одржавају већ и да се проширују...

У Каиру сам са претсједником Насером и другим члановима владе УАР разговарао о питањима садашње ситуације на Блиском Истоку, односно о ситуацији око Ирака, и о односима између УАР и Етиопије... Претсједник Насер ми је казао да ће он поновити позив Вашем величанству за посјету Каиру и ја мислим да ће биди веома добро и корисно, кад Вам се буде пружила прилика, да испрно с њим разговарате о проблемима који сада муте односе између ваше двије земље... Утолико више што је, по мом мишљењу, при садашњој ситуацији на Блиском и Средњем Истоку, веома важно да се између независних земаља у том подручју, као што су Етиопија, Судан и УАР, створи таква сарадња која би дејствовала у правцу ублажавања затегнутости у том дијелу свијета у коме је ситуација данас забрињавајућа.

Као што Вам је познато, ја сам посјетио и Сирију. У Дамаску је требало да останем свега два дана и да се вратим натраг у Каиро заједно са претсједником Насером. Али, извјесних техничких ралога и због тога што сам ја желио да мало више упознам Сирију, ја сам последњег дана боравка у Дамаску предложио претсједнику Насеру да идемо у Латакију и да се одатле бродом вратимо у Египат. Међутим, због великог невремена и сњежних вејавица, било нам је немогуће да продужимо ка Латакији и ми

⁷¹ КПР I-1/187, 1-22, порука Председника Републике Ј. Б. Тита; архив Ј.Б.Тита.

смо зато кренули другим правцем, према Алепу. Било је веома интересантно баш што је читав тај наш пут дошао изненада, пошто сам ја приједлог за то дао истог јутра... Тај пут аутомобилом кроз добар дио Сирије био је за мене веома поучан, јер сам имао прилике да упознам и ту земљу и њен народ... По доласку у Латакију и под утиском ванредно великог и топлог дочека, претсједник Насер је одлучио да се задржи у Сирији још извјесно вријеме, да би обишао и друге њене крајеве које није видио и да би још боље сагледао потребе земље. Пошто сам предвиђено вријеме за посјету УАР провео у Сирији умјесто у Египту, ја се нисам вратио у Каиро него сам из Латакије кренуо преко Грчке у Југославију.⁷²

Међутим, Тито је посебно известио Селасија о његовој посети Сирији, у периоду када се заоштравала ситуација око Ирака. По њему, устанак у Мосулу није организовао Каиро, јер Насер није знао да ће се ишта и догодити, самим тим што су два државника све време били заједно. Сукоби у Ираку су настали због унутрашњих неслагања између националиста и комуниста.

„Ја сам настојао за све вријеме боравка, заједно са претсједником Насером, да о тим разним питањима изражавам своје мишљење, које се састоји у томе да треба бити хладокрван и примати ствари што мирније. Претсједник Насер је мени већ по други пут изложио врло опширно да они ни у ком случају не мисле на неко уједињење са Ираком и да су они, напротив, савјетовали тим антагонистичким снагама у Ираку, односно својим пријатељима у тој земљи, из Баш партије и другима, и онима у влади, да не треба заоштравати међусобне односе, јер ће то бити веома штетно и користиће империјалистичким силама, а сада је више него икад потребно јединство народа у Ираку...“

Наравно, одговор Селасија на „обавештења из прве руке“, као и на „корисне информације и сугестије“ је био званичан и куртозан:⁷³ „Ситуација у Ираку је узнемиравајућа. Ми се само надамо да ће тешкоће бити савладане на такав начин који ће омогућити ирачком народу да сачува своју независност и да настави свој мирни развој без мешања било каквих других фактора.

⁷² Исто.

⁷³ КПР I-1/187, 23-31, Одговор цара Селасија Председнику Титу,(превод са амхарског и енглеског), Архив Ј.Б.Тита.

Пошто су наше две земље присталице пет принципа Бандунга, било ми је задовољство да сазнам да је мишљење Ваше Екселенције да УАР није индиректно интервенисала у Мосулском устанку. Ваша Екселенција би учинила услугу двома земљама, ако бисте наставили да дајете Ваше мудре савете претседнику Насеру да уложи највеће напоре за побољшање ситуације у тој области, како би на тај начин избегао фаталне последице о којем Ваша Екселенција говори; са своје стране, ја ћу тако поступити у току моје претстојеће посете УАР.⁷⁴

Селасијев други боравак у Југославији је био се од 15. до 24. августа 1959. године, на позив Јосипа Броза Тита.⁷⁵ У току боравка Цар Етиопије је са својом пратњом посетио Брионе и више места у Хрватској и Словенији. Према договору са Етиопљанима, посета је требало да има неофицијалан карактер. Дочек и испраћај Цара био је организован у Пули, а два свечана ручка, са учешћем до 50 особа су организована на Брионима.⁷⁶ Цара Селасија су пратили такође и функционери штампе: Ато Ахаду Сабуре, новинар, Ато Гудина Даба, филмски регистратор, Ато Тесфаје Теквам, фотограф.

У атмосфери „срдечног пријатељства, узајамног разумевања и међусобног поверења“, дошло је до размена мишљења између два шефа држава по питањима од заједничког интереса. Односи са Етиопијом су сада били пример и у Азији и у Африци, а посета је била завршница Царевог вишемесечног пропутовања и посета европским земљама.

Цар Етиопије и Председник Републике су утврдили да се „принципи изражени у Повељи Уједињених нација и резолуцијама конференција у Бандугу и Акри“⁷⁷, тј. принципи политике активне и мирољубиве коегзистенције, све више афирмисали у међународним односима и доприносили „потискивању метода хладног рата и политике ослањања на силу“⁷⁸. Они су посебно поздрављали сусрете и размену гледишта између одговорних представника земаља и сматрали да се тим путем „могу постићи позитивни резултати у јачању узајамног разумевања, поверења и равноправне сарадње међу народима, као неопходних услова за трајније учвршћивање мира“⁷⁹. У

⁷⁴ Исто.

⁷⁵ КПП I – 3 – а/24-9, Заједнички комунике.

⁷⁶ КПП I-3-а/24 – 9, стр.7; Архив Јосипа Броза Тита.

⁷⁷ Исто.

⁷⁸ Исто.

⁷⁹ Исто.

току разговора посебно су размотрена питања ослободилачке борбе народа Африке и истакнута је оправданост њиховог захтева за независношћу.

Шефови држава су сматрали да је потребно обновити преговоре о смањењу наоружања, у првом реду у оквиру УН, и уложити напоре за постизање макар и ограничених споразума у тој области, „да се у непосредној будућности постигне споразум о трајној обустави нуклеарних експеримената“⁸⁰. Поново је истакнута важна улога коју треба да одигра економска помоћ међународне заједнице за развој недовољно развијених земаља и подручја.

На подручју билатералних односа, шефови држава дошли су до закључка да се економски односи између две земље врло повољно развијају и да се на обе стране све више користе широке могућности за продубљивање те сарадње. Нарочито задовољство је изражено поводом недавно потписаног споразума о кредиту за изградњу одређених привредних објеката у Етиопији, чиме су конкретизовани начелни споразуми постигнути приликом посете Тита Етиопији, фебруара исте године.

На свечаном ручку у част Цара Етиопије, на Брионима 16. августа 1959. године,⁸¹ Тито се захвалио на гостопримству Етиопије приликом недавне посете, уз уверења за даљи подстрек заједничким настојањима за продубљивање узајамног разумевања и проширивања пријатељске сарадње у интересу мира.

„У Југославији је високо цијењена улога коју, под руководством Вашег Царског Величанства, има Етиопија у савременом свијету, као једна од активних бандупких сила и као учесница на конференцији у Акри и у другим крупним међународним акцијама, предузиманим ради учвршћења независности народа Африке и Азије и ради ослобођења оних који се још увијек налазе под туђинском управом или доминацијом. Ми добро познајемо и Ваша настојања да се из међународних односа елиминишу хладни рат и методи ослањања на силу и да се путем непосредних контаката и споразумним рјешавањима спорних питања оствари активна сарадња између свих народа и земаља, без обзира на разлике у друштвеним системима. Радујемо се што су и Ваше садашње посјете земаља Африке и Европе на линији тих настојања и што оне доприносе не само даљем учвршћењу међународног положаја и привредног развитка

⁸⁰ Исто.

⁸¹ КПР I – 3 – а, Здравница Председника Републике Ј.Б.Тита на свечаном ручку у част Цара Етиопије Селасија; објављено у „Тито – говори и чланци“, књига XIV, стр. 390 – 392, Напријед, Загреб; архив Јосипа Броза Тита.

ваше лијепе земље него исто тако и консолидовању прилика на великом афричком континенту и даљој афирмацији политике мирољубиве и активне коегзистенције.“⁸²

Одговор Цара Хаила Селасија, на здравицу Председника Републике, у целости је објављена и у дневном листу „Политика“:⁸³

„Захваљујем Вашој Екселенцији на љубазним речима које сте упутили мени лично и нашем вољеном народу. Верујемо да народи могу мирољубиво да коегзистирају, иако имају различите системе управе и администрације. У овом уверењу ми смо прихватили позиве више пријатељских земаља и преузели ово велико путовање. Ми смо нарочито сретни што смо на крају овог путовања остварили нашу жељу да и по други пут посетимо вашу лепу земљу, да поново видимо њен јуначки и мирољубиви народ, да видимо Вашу Екселенцију, нашег личног и највише цењеног пријатеља, и да изменимо гледишта са Вама.

Кад смо први пут дошли овамо пре пет година, без довољно познавања Ваше земље, тешко нам је било да схватимо све користи те наше посете, или шта наше две земље могу имати заједничко. Међутим, не верујемо сада да има иког ко не свађа значај те прве посете за стварање тешњих веза између наше две земље, а исто тако и за унапређење светског мира и коегзистенције. Чврсто верујемо да веома способно руковођење Ваше Екселенције и далековидост вашег пријатељског народа у давању несебичне помоћи Етиопији претстављају темеље тако тесне сарадње између наше две земље. Упркос географској удаљености и разлици у друштвеном, економском и културном систему наших двеју земаља, наши напори да дорпиносимо светском миру, да побољшамо животни стандард наших народа и заштитимо њихову љубоморно чувану слободу, као и наша трајна настојања да се ослободе народи који још нису слободни, одређују нам заједничке циљеве у спољној политици. Кад је непријатељ покушавао да лиши наше народе њихове вољене слободе, оба наша народа даноноћно су се борила под најтежим условима док њихова слобода није била сигурно и чврсто успостављена.

⁸² Исто.

⁸³КПР I – 3 –а, одговор Цара Селасија на здравицу Председника Ј.Б.Тита; види: лист „Политика“ од 17. 08. 1959., стр.1.; Архив Јосипа Броза Тита.

(...) Етиопија, као водећа афричка нација у очувању своје слободе, била је такође учесник Бандушке конференције. Она је веровала да ће та конференција допринети светском миру, и ради тога је свесрдно узела учешћа у њој. А влада Југославије, под мудрим руководством Ваше Екселенције, подржала је без оклевања принципе како конференције у Бандунгу, тако и оне у Акри, пошто југословенска влада верује у немешање, у коегзистенцију и у равноправност народа. Укратко, велики напори и сарадња Југославије и Етиопије да искористе своја природна богатства ради подизања животног стандарда њихових народа и развијања својих привреда, као и истоветност погледа о проблемима међународног мира и безбедности у свету без обзира на њихове друштвене и привредне системе.“

На опроштајном ручку на Брионима, 23.08.1959. године, Тито је одржао здравицу у духу борбе за очување независности, против колонијалног поробљавања, за међународну сарадњу и активну коегзистенцију:⁸⁴

„Ви сте, Ваше Царско Величанство, имали прилику да видите још један дио наше земље, Републику Словенију, и могли сте се увјерити да Вас је народ гдје год сте пролазили дочекивао и испраћао с највећим одупевљењем и симпатијама. У нашу земљу долазили су многи гости. Међутим, већ када сте први пут били у Југославији, могли сте осјетити ванредну топлину који су наши људи изражавали према Вама. Откуда те симпатије према Вама? То је због тога што је нашим народима и људима позната Ваша улога прије рата, што они знају Вашу улогу у борби против агресије за независност Етиопије, што знају и Вашу улогу послје рата. Наши људи знају какав сте херојски отпор пружили агресији коју су фашистичке војске извршиле на Вашу земљу. Они знају да сте ви једини у то вијеме подигли снажан глас у Лиги народа и скоро пророчанским ријечима указали читавом свијету и тадашњим руководиоцима на опасност која пријети од фашистичких сила. Нажалост, Ви сте тада били сами, али су се Ваше ријечи скоро дословце обистиниле. Наши људи знају да Ви послје рата чините огромне напоре и велике жртве да надокнадите оно што је разорио фашистички агресор и да Етиопију из неразвијене претворите у развијену земљу. Наши људи знају и то да сте Ви у нашу земљу дошли врло радо, кад смо Вас позвали, и да се нисте обазирали на гласове који су Вам говорили да не идете у комунистичку земљу, да не

⁸⁴ КПР I-3-а: Здравница Председника Републике Ј.Б.Тита на опроштајном ручку у част цара Селасија; види: „Тито – говори и чланци“, књига XIV, Напријед, Загреб, стр. 393-395; Архив Јосипа Броза Тита.

идете међу комунисте који Вам желе само зло. Ја се, Ваше Величанство, добро сјећам да сте ми Ви баш овдје, приликом наших првих разговора, казали да су Вас упозоравали да не долазите у нашу земљу, али да сте им одговорили да хоћете да видите Југославију, јер сте чули за њу и за жртве које је поднијела у борби против истог непријатеља. Ви сте ми тада казали да се нисте преварили што сте имали поверење да дођете у нашу земљу, вјерујући да ћете овдје наићи на пријатељство. Наши људи све то знају.“

Одговор Цара на опроштајном ручку у Белој вили 23. августа 1959. године, односио се на подсећање да је пре пет година осетио оно што сматра као особину југословенског народа, а то је велико и срдечно гостопримство.⁸⁵

„Величанствен напор југословенског народа да постигне своје национално јединство не би могло бити крунисан успехом да није пронашао личност која је могла да уједини народ и да га повеже и ми смо нарочито задовољни што смо изблиза могли уочити успешност његовог напора под мудрим и јаким руководством Ваше Екселенције да оствари своје национално јединство и да свој животни стандард подигне на чврсте основе. Иако нисмо били у могућности да пропутујемо кроз вашу гостољубиву земљу, оно што смо видели током ове посете као и за време наше посете пре пет година омогућило нам је да стекнемо општу слику великог напретка који се остварује у Југославији уопште и посебно у НР Словенији.

У току недавне прошлости наше две нације и народи морали су се суочити са сличним опасностима и идентичан начин на који смо се одупрли овим искушењима постао је сада историјом. Ово заједничко искуство наших двају народа створило је између нас разумевање и симпатије. Ваша Екселенција осврнула се у своме говору на наше изјаве 1936. године када смо изложили наш случај у вези фашистичке агресије пред скупштином Лиге народа, да би пропуштање ове агресије довело до зла фашизма које претставља опасност по безбедност читавог света. Да су руководиоци народа послушали на време овај савет снага фашизма и нацизма не би израсла до таквих размера које су угрозиле светски мир. Наши погледи по овом питању нису се изменили од оних дана 1936. Снага борбе по сваку цену треба да замени свестран напор ка развијању узајамног поштовања и разумевања међу народима и решавање

⁸⁵ Исто: одговор Селасија на здравицу Председника Републике Ј.Б.Тита; архив Ј.Б.Тита.

међународних спорова мирним преговарањем. Нас охрабрују тежње оптимистичке у том смеру које смо приметили свуда где смо путовали по свету. Речи саме не могу да обезбеде мир. Вође и народи, велики и мали сви морају да теже и да се боре искрено и добром вољом зато да човечанство живи у миру и напретку. Овај свестран и јединствен напор представља основно начело светског мира. Напори великог југословенског народа, под паметним руководством Ваше Екселенције да обезбеди не само развитак своје националне привреде већ и да пружи руку другим потребним народима, може се сматрати једино као велики и значајан допринос миру и безбедности читавог света, и врућа је жеља нас обоје да се ти напори прошире и нађу ефикасним.“

Између два неформална ручка водили су се веома важни разговори иза затворених врата, на Брионима, 17. августа 1959. године, на коме су присуствовали Титов генерални секретар Лео Матес, и Царев секретар Кетема Јифру.⁸⁶ На почетку разговора Цар је изразио жељу да детаљније обавести Тита о свом путу у разне земље, пре доласка у Југославију, а посебно посета УАР и Каиру, где су Цар и његова пратња водили разговоре са Насером.

Што се тиче проблема нилских вода, Цар је изложио да је проблем расподеле воде постојао и пре одлуке о подизању Асуанске бране, али да се ово питање поставило у јачој мери после одлуке о подизању те бране, када су се повели разговори између Египта и Судана. Док је суданска влада обавештавала етиопску владу о тим разговорима, Египат то није чинио, чак ни куртоазно. Споразум о овом питању омогућио би пријатељску сарадњу.⁸⁷ Селасије се осврнуо и на пропаганду против Етиопије од стране египатске штампе и радија. Египатски уред за штампу, штампа и радио су пропагандну делатност испољавали на амхарском, тигриском и сомалијском језику, као и на арапском, који разуме један део становништва Етиопије. О овоме питању Цар је говорио Титу и за време његове последње посете Етиопији.⁸⁸ Ту спадају и политички мигранти и студенти који одлазе у Египат без дозволе, који се

⁸⁶ Исто: забелешка о разговору Тита са Селасијем.

⁸⁷ Исто; у погледу нилских вода, Насер је казао да постоји споразум између Велике Британије и Етиопије о водама Плавог Нила из 1906. године. Међутим, после остварења независности Судана тај споразум је, по обостраној сагласности, стављен ван снаге, јер је једна од уговорених страна била колонијална сила која је тада владала Суданом, који тада није био независан, а не сам Судан.

⁸⁸ Исто.

искоришћавају од стране уреда за штампу за вршење пропаганде и давање лажних информација о Етиопији.⁸⁹

Што се тиче сомалијског питања, Селасије је образложио да помагање идеје о великој Сомалији не би могло да послужи интересима Арапа и УАР, нити тежњама Сомалијаца за независност, већ само Великој Британији и колонијалним силама уопште, које не желе независност афричких земаља. Поред те помоћи УАР, у акцији око велике Сомалије, Етиопија ипак никада није иступила против интереса УАР. Она је међу првима признала уједињење између Сирије и Египта, а такође је у свакој прилици помагала УАР. То је нарочито дошло до изражаја за време Суетске кризе.⁹⁰ После овог састанка образван је поткомитет, у коме су били потпреседник владе Етиопије Акслил и министар иностраних послова УАР Фавзи, који је Титу био познат.

Током посета С.С.С.Р.-у, Селасије је детаљно излагао своју посету, да је организован масован дочек на аеродрому у Москви, да је имао сусрете са Ворошиловим и Хрушчовим. На састанку је Хрушчов први говорио о односима између СССР и УАР и подвукао да је желео да помогне Египту у економском развоју. СССР је имао добре намере да помогне Египат и у току Суетске кризе,⁹¹ као и да је објаснио његову улогу у саветовању Насера да са унијом чека док народ буде за то спреман, да не буде форсирана. По Селасијиним речима, Хрушчов је нагласио да је Насера саветовао као искрен пријатељ, али га он није послушао, већ је пожурио с унијом и тако је дошло до тога да су остале арапске земље које су се налазиле у процесу приближавања Египту постале сумњичаве. Посебно је негативно деловало то што је Насер у Сирији поставио на руководећа места Египћане, а уклонио Сиријце, што је негативно одјекнуло и отежало односе са неким арапским земљама, као што су Тунис, Ирак и Јордан. Односи УАР са ирачком владом погоршали су се нарочито после револуције у Ираку.⁹² Насер је са своје стране држао говоре уперене против СССР. Кад је напао комунисте у Сирији, Хрушчов није хтео да реагује, јер је то третирао као интерно питање. Насер је онда заоштравао односе са Ираком и држао своје говоре, а истовремено је преговарао са САД, које су му обећале знатне суме новца.⁹³ Што се тиче сомалијског питања, Хрушчов је тада обећао да Совјетски савез неће дозволити разбијање Етиопије или

⁸⁹ Исто.

⁹⁰ Исто.

⁹¹ Исто.

⁹² Исто.

⁹³ Исто; Хрушчов је затим објаснио Цару да би му могао дати податке о томе колико је новца Насер примио од Американаца, јер није хтео да износи у јавност, не желећи да погорша ситуацију.

било које друге државе, како би се створиле нове зависне територије.⁹⁴ Цар је потом замолио Хрушчова да помогне Етиопији у економском развоју, у извођењу пројеката и око давања потребних кредита. У току излагања Цар је изнео следеће пројекте: подизање рафинерије нафте, отварање рудника злата и фабрике каустичке соде.

Пошто је Цара занимало и разлози неспоразума између СССР и Југославије, од Хрушчова је добио одговор да лоши односи нису били резултат неспоразума између Хрушчова и Тита лично, нити је у питању спор између две владе, већ се, напротив, ради само о питањима која се односе на две партије, о путевима СКЈ и КП СС. Цео овај разговор се водио као поверљив, и то је Селасије посебно нагласио Титу, а нарочито део како је СССР помагао Алжирски ослободилачки покрет материјално, као што су то радиле и неке друге земље.⁹⁵

Посета Селасија Чехословачкој је била у пријатељској атмосфери. Један од разлога за посету био је тај што је Чехословачка била једина земља која је у моменту италијанске инвазије била спремна да Етиопији прода оружје. Цар је желео да чехословачком народу посебно захвали на тој помоћи и такође на томе што је ЧСР недавно дала врло повољан дугорочан кредит у висини од 5 милиона долара за набавку опреме једне болнице.⁹⁶ Приликом посете Белгији, Цар је био веома топло примљен, али никаквих политичких разговора није било.⁹⁷

У Француској се Цар сусрео са Де Голом, где су разговарали о питању железничке пруге Адис Абеба – Цибути, коришћењу луке у Цибутију, као и уопште о питању француске Сомалије. Разговори су били у пријатељском тону, јер Француска никад није подупирала британску идеју о великој Сомалији. Цар и Де Гол су били стари познаници.⁹⁸ Из Француске Цар је пошао ратним бродом у Португалију. Везе између Португалије и Етиопије су изграђене још у 16. веку. Пошто је Етиопија тада била са свих страна притиснута исламским државама, Португалија (тада уједињена са Шпанијом) помогла је Етиопији у тој ситуацији, и Цар је, у знак захвалности, положио венац на гроб католичком реду бенедиктинаца због мисионарских делатности.⁹⁹ Главни

⁹⁴ Исто.

⁹⁵ Исто; Цар је на то одговорио да Етиопија није била у стању да пружа материјалну помоћ, иако је помагала Алжирски покрет у разним међународним форумима, што је створило тешкоће у односима Етиопије са француском владом.

⁹⁶ Исто.

⁹⁷ Исто.

⁹⁸ Исто.

⁹⁹ Исто.

разлог посете Немачкој био је одмор. Међутим, Цар је разговарао са функционерима немачке владе о кредитима које је ова земља дала, као и о новим кредитима од 17 милиона марака који треба да се оствари. Немци су обећали да ће организовати и снадбети Адис Абебу са трелебујским линијама, користећи електричну енергију из централе Кока, а такође подигнути фабрику папира.¹⁰⁰

Приликом одласка из Југославије, 23. августа, Цар је дао интервју специјалним извештачима Танјуга, „Борбе“, „Политике“, „Вијесника“, „Дела“, „Нове Македоније“ и Југословенској радио дифузији, који су дневно извештавали о његовом боравку.¹⁰¹

На питање новинара шта мисли о међународној ситуацији у оквиру последњег путовања по земљама Африке и Европе, одговор је био да главни утисак који је стекао „састоји у томе да сви људи желе у првом реду да раде у миру како би побољшали свој животни стандард. Како је мир основна потреба за народе света да међусобно сарађују за побољшање свога живота, пред руководиоце народа поставља се императиван задатак – као што смо то често изјављивали – да напоре за миром учине основним циљем своје националне и међународне политике. Желели бисмо да нагласимо наше чврсто уверење да би принципи коегзистенције, који су се манифестовали на историјским конференцијама у Бандунгу и Акри, требало да представљају главну основу у међународним односима.“¹⁰²

На питање новинара како је Цар задовољан развојем односа између Етиопије и Југославије и како гледа на перспективе тога развоја, Селасије је одговорио да је пријатељство и узајамна економска сарадња „као што је познато донео плодне резултате за обе земље. Будући да је наша жарка жеља да развој и јачање ове сарадње дође до изражаја на разним подручјима, још упорније ћемо тежити том циљу. Пријатељство између Етиопије и Југославије претставља речито сведочанство о могућности да земље с различитим политичким системима сарађују на решавању заједничких проблема и да заједнички раде у правцу светског мира.“¹⁰³

На питање новинара да југословенску јавност такође интересује да изнесе своје утиске из Југославије, Селасије се трудио да буде што срдачнији: „Ми се сећамо како је за време наше раније посете Југославији пре пет година, народ Ваше земље манифестовао

¹⁰⁰ Исто.

¹⁰¹ КПР I-3-а; интервју Цара Селасија југословенским новинарима и радио дифузији; архив Ј.Б.Тита.

¹⁰² Исто.

¹⁰³ Исто.

изразе топлих осећања пријатељства према мени и нашем народу. И у току садашње посете, срдачна добродошлица народа републике Словеније и Хрватске, посведочила нам је искреност њихове наклоности према мени и етиопском народу. Ми смо не само осетили гостољубивост народа, већ смо такође са дивљењем учили првенство које се даје индустријском развоју и напредак постигнут на том пољу. Ово достигнуће уверава нас да ће народ Југославије, под способним руководством Његове Екселенције Председника Тита, у блиској будућности достићи и још виши степен развоја и просперитета.¹⁰⁴

Посета Хаиле Селасија је имала огромног одјека у етиопској штампи, о чему сазнајемо из извештаја Војислава Килибарде, отпавника послова Југославије у Адис Абеби.¹⁰⁵ Прву вест о тачном дану доласка Цара у Југославију објавио је лист „The Ethiopian Herald“, 12. 08., као вест из Секретаријата за иностране послове Југославије. Исту вест и истог дана објавио је и еритрејски лист „IL QUOTIDIANO ERITREO“. Пре тога је штампа почела да пише о предстојећој посети Цара Југославији и тако је „The Ethiopian Herald“ већ 11. августа објавио на првој страни Танјугову вест о писању листа „КОМУНИСТ“ поводом најављене посете Цара Југославији. Почев од 15. августа штампа се увелико бавила посетом Цара Југославији и доноси многобојне вести и чланке.¹⁰⁶

„The Ethiopian Herald“ (на енглеском) као и „Adis Zemen“ (на амхарском) и „L’Ethiopie d’Aujour’hui“ (на француском) доносе у целисти коментар дипломатског уредника Танјуга о посети Цара. Исто тако и „The Voice of Ethiopia“ доноси и у енглеском и амхарском тексту дан касније Танјугов коментар као и Танјугову вест о писању листа „КОМУНИСТ“. Истог дана (15.08.) „The Voice of Ethiopia“ доноси Ројтерову вест о одласку тројице југословенских представника који су допратили Цара у Југославију.

У амхарском тексту истог листа објављен је на првој страни у целисти чланак Маријана Баришића, Амбасадора ФНРЈ у Етиопији, који је поводом доласка Цара у Југославију донео наш лист „Међународна политика“. Исти чланак објављен је у целисти и у „L’Ethiopie d’Aujour’hui“ од 22.08., који излази једанпут недељно. Изгледа да је југословенски став који је изнесен у том чланку по питању Велике Сомалије био врло повољно оцењен и зато је поред осталих разлога који су чланак чинили

¹⁰⁴ Исто.

¹⁰⁵ Архив Министарства спољних послова РС (МСП), 513/59, бр. 422918.

¹⁰⁶ Исто.

подесним да се објави и да тако широк публицитет том чланку. „L’Ethiorie d’Aujour’hui“ је већ у претходном броју у рубрици Страна штампа под насловом „ЈУГОСЛАВИЈА ПРОТИВ ВЕЛИКЕ СОМАЛИЈЕ“ писала о нападу листа „Popolo di Roma“ на писца споменутог чланка ради изнесеног става по питању Велике Сомалије.¹⁰⁷

У понедељак 17.08. сви листови су већ увелико писали о доласку Цара у Пулу и свечаном дочеку. „The Ethiopian Herald“ преноси Ројтерову вест о дочеку и угледним личностима који прате Цара, а затим даје наговештаје о проблемима који ће се дискутовати: Средњи Исток, неразвијене земље и улога коју ванблоковске земље могу да одирају у светским догађајима. У вести се напомиње да Председник Тито и Цар често измеђују писма о светским проблемима. Осим тога у вести се наводи да ће вероватно бити говора и о даљој помоћи Југославије Етиопији. Уводник је такође посвећен посети Цара Југославији. После кратког осврта на досадашње међусобне посете између Цара и Председника Тита, као и на друге посете које је Цар направио, истиче да се тај метод ближег упознавања све више примењује у свету пошто се заснива на узајамном поштовању и немешању у унутрашње послове. На крају се уводник осврће на произвољно тумачење Цареве посете европским земљама. „Нема смисла“, каже се у уводнику, „да се на то осврћемо. Етиопија је суверена држава и има право да настоји да ради за интересе свог народа не прелазећи моралне границе поштовања суверених права свих нација.“¹⁰⁸

„The Voice of Ethiopia“ такође доноси истог дана Ројтерову вест о дочеку Цара дајући кратак осврт на етиопско-југословенске односе. И овај лист посвећује свој уводник посети Цара Југославији и у њему се истиче да је топао дочек доказ пријатељских веза те да разговори који се воде представљају даљи доказ уске сарадње која постоји између та два руководиоца. Амхраски текст истог листа доноси исте вести и уводник. „Addis Zemen“ такођер доноси тог дана вести о доласку и дочеку Цара у Пули.¹⁰⁹

Док су листови из Адис Абебе били добро информисани, еритрејски листови су добили потпуно криве информације. Тако нпр. „IL QUOTIDIANO ERITREO“, службени лист еритрејске владе, већ од 14.08. пише о доласку Цара у Београд и то масним словима, и напомиње да је Београд сав искићен етиопским и југословенским заставама. Дана 15.

¹⁰⁷ Исто.

¹⁰⁸ Исто.

¹⁰⁹ Исто.

августа исти лист великим словима објављује на првој страни да се очекује Царев долазак у Београд, а 16. 08. под насловом „ЦАР СТИГАО У БЕОГРАД“ јавља да је Цар стигао посебним авионом и да су Цара, према вестима Тањуга, пратили генерал Морошкин (Сумоња Милош), виши саветник Машкиновић (Мастиловић), заменик шефа Протокола Маловичин (Марковић). На крају даје податке из коментара дипломатског уредника Тањуга. Иста се грешка провлачи и у даљим вестима у том листу, јер 18. 08. опет доноси вест о ручку у палати БРИОНИ у Београду, даје говоре који су том приликом одржани и вест да су отпочели преговори. Одмах након тога даје Тањугову вест о писању „Борбе“ и „Политике“ поводом Цареве посете, а 19. 08. доноси вест о дугим срчаним разговорима између Цара и Председника Тита.¹¹⁰

Исто тако слабо обавештени су и дрги еритрејски листови. „IL GIORNALE DELL'ERITREA“, „IL MATTINO“ и „IL LUNEDI“ доносе 17. 08. вести о доласку Цара у Београд. Док „IL GIORNALE DELL'ERITREA“ пише о срчаном дочеку који превазилази чак и онај код прве посете, друга два листа доносе само службене вести да је цар стигао и био свечано дочекан. (Интересантно је напоменути да лист „IL LUNEDI“ доноси огромне чланке о посети Ајзенхауера Европи и Совјетском Савезу, биографију неког преминулог свештеника, огорман чланак о коме се нагађа како ће се звати нови принц или принцеза у Великој Британији и сличне „неполитичке“ вести, а посети Цара посвећује тако мало простора, са још мање тоpline).

Сви дневни листови у Адис Абеби „The Ethiopian Herald“, „The Voice of Ethiopia“ и „Addis Zemen“, доносе вести о свечаном ручку који је Председник Тито приредио на Брионима у част угледног госта и доносе кратке наводе из здравица одржаних том пригодом у обиму датом у Тањуговим телеграмима. Иако се јасно види да је у свим листовима коришћен текст Тањугових телеграма „нигде се не спомиње да је вест добивена од агенције Тањуг“. „The Ethiopian Herald“ посвећује 18.08. свој уводник том догађају и под насловом „ТИТО ДАЈЕ ДАЉА ПРИЗНАЊА ЦАРЕВОЈ УЛОЗИ“ цитира онај део говора Председника Тита на ручку у коме се истиче успех политике за коју се Етиопија и Југославија боре, наиме за политику ближих контаката између вођа земаља. Упоредујући ту изјаву Председника Тита са ранијим поздравним говорима Цару у Белој кући у Вашингтону 1954. године, затим у Великој Британији, Јапану и Совјетском Савезу итд., уводник се завршава изводом из Царевог говора на ручку у

¹¹⁰ Исто.

Брионима у коме се истиче да је света дужност свих државника да обезбеде мир у свету.¹¹¹

Тањугове вести о писању југословенске штампе такође су у целости објављене у скоро свим дневним листовима. „The Voice of Ethiopia“ користи Тањугов телеграм од 14.08. у коме се дају изводи из листа „Политика“, а „The Ethiopian Herald“ под насловом „ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НОВИНЕ ЈЕДНОДУШНО ПОЗДРАВЉАЈУ ЦАРЕВУ ПОСЕТУ“ користи Тањугов телеграм од 17.08. у коме се дају изводи из листа „Политика“ и „Борба“. „The Ethiopian Herald“ је такође обилато користио материјал из књижице која је објављена поводом посете Цара Југославији и у којој је дат опис места која ће Цар посетити. Уз сваку вест са путовања дат је и опис места, а увод књижице, у ком се дају општи подаци о Југославији, објављен је 20.08. на првој страни под насловом „ВЕЛИКИ НАПРЕДАК ЈУГОСЛАВИЈЕ ПОД МАРШАЛОМ ТИТОМ“.¹¹²

Све до повратка Цара дневни листови су доносили вести са путовања, користећи углавном материјал из Тањугових телеграма, али нигде се не наводи да су то вести агенције Тањуга. У два наврата су Тањугове вести стигле са задоцњењем тако да су објављене Ројтерове вести и то приликом поласка са Бриона и посете Фазани и приликом доласка у Љубљану и посете Постојнској Шпиљи. Поводом посете творнице „Томос“ у Копру „The Ethiopian Herald“ донео је повећи чланак под насловом „ЦАР ИМПРЕСИОНИРАН ТЕХНИЧКИМ НАПРЕТКОМ ЈУГОСЛАВИЈЕ“.¹¹³

Недељни листови су такођер користили вести из Тањугових телеграма које им је ова Амбасада достављала. „L’Ethiopie d’Aujourd’hui“ је 22.08. донела опширан опис доласка Цара у Пулу и дочека који му је приређен, затим све говоре који су одржани у разним приликама, и детаљан опис путовања. Поред већ раније споменутог чланка друга Баришића који је објављен у истом броју листа, дат је и повећи уводник под насловом „ДВЕ ЗЕМЉЕ ПРИЈАТЕЉИ ЗАУВЕК“. Ту се истиче да је слична прошлост служила као инспирација за зближавање и да су напори које је Цар вршио за ствар светског мира наишли на симпатије народа Југославије. Председник Тито и Цар неуморно раде и обилазе свет у циљу остварења међународне сарадње и обезбеђења мира у свету. На крају уводника се каже да ће ова посета још више допринети развоју економских и културних веза између две до века пријатељке земље. У истом броју на

¹¹¹ Исто.

¹¹² Исто.

¹¹³ Исто.

другој страни објављен је и повећи чланак Jeana Gamboa са сликом дечака који се родио оног истог дана кад је Председник Тито дошао први пут у Етиопију, и који је добио име ТИТО. У чланку се каже да је отац дечака намештеник Народне библиотеке. Особито се истиче интерес дечка за авионе и његове жеље да постане пилот. Чланак је писан са извесном тенденцијом која се види већ из саме чињенице што је објављен овом приликом а затим још и из следећег: у чланку се каже да дечак, на питање где је Маршал Тито, одговара: „Он је далеко и кад ми тата купи авион, ићи ћу да га посетим.“ Чланак се завршава речима „Свак се из околине детета пита шта чека овог дечака у животу. Мада је тешко предсказати или предвидети било шта, предосећам да ће он бити будући херој авијације у служби своје земље.“¹¹⁴

Недељни лист „Sendek Alamatchin“, који се штампа на амхарском и арапском језику доноси 12.08. вест да ће Цар стићи у Југославију 15.08., а у броју од 19.08. на првој страни објављује вести у вези Цареве посете Југославији и разговора који се води између њега и Председника Тита. Војни листови, грађански и армијски, који излазе једампут недељно, скоро искључиво користе Танјугове вести. Поред чланка друга Баришића којег су објавили, као што је већ јављено, дају све вести о Царевом боравку и његовом путовањима као и о писању наших листова „Народна армија“, „Борба“ и „Политика“.¹¹⁵

После Царевог повратка у земљу сви дневни листови дају на првој страни опширне описе дочека у Адис Абеби и говора који су том приликом одржани. У поздравним говорима Цару, од којих је један одржао градоначелник Адис Абебе, а други Министар одбране, истиче се неуморан рад Цара на проширењу веза Етиопије са другим земљама, док у одговорима Цар свугде истиче да су увидели да се најбољи резултати у међусобним односима постижу директним контактима, јер се за обезбеђење мира у свету мора активно радити, а не само прижељкивати мир.¹¹⁶

Поред тога објављен је службени комунике о боравку Цара у Југославији и то у „The Voice of Ethiopia“, 24.08., пошто је већ то вечерњи лист, а у „Addis Zemen“ и „The Ethiopian Herald“, 25.08. Комуникеу је дато нарочито истакнуто место у „The Ethiopian Herald“-у (штампан је у ширини два ступца у средини листа са оквиром око њега у дужини целе странице листа), али нажалост у поманкању слика из Југославије (наше

¹¹⁴ Исто.

¹¹⁵ Исто.

¹¹⁶ Исто.

слике стигле су у суботу навечер 22.08. и било је прекасно да се израде клишеи) са обе стране комуникација објављене су слике са других посета, и то једна из Чешке, а друга из Совјетског Савеза.

Уводни чланак „The Voice of Ethiopia“ од 24.08. такође је посвећен повратку Цара са пута и нарочито истиче неуморне напоре Цара да се смањи напетост у свету и обезбеди мир путем директних контаката. „Addis Zemen“ доноси, поред већ споменуте вести, и опис о Царевом доласку и велики број слика, али нажалост слике које су биле достављене прекасно су стигле и тако су објавили једну слику из времена посете Председника Тита Етиопији у фебруару ове године.

„The Ethiopian Herald“ је 25.08. донео и две Ројтерове вести. У првој се говори да је Цар на завршетку своје посете Словенији изјавио да је задовољан што му се остварила жеља да посети Словенију коју за време прве посете није могао да посети због краткоће времена. У другој Ројтеровој вести се каже да је Цар напустио Југославију дан раније него што се очекивало и да за то није дато никакво образложење. Даље се спомиње да се у разговорима који су вођени третирао питање Лаоса, као и помоћи за економски развитак Етиопије.¹¹⁷

Дневни листови доносе 26.08. телеграме које је Цар упутио Председнику Титу приликом одласка из земље, као и телеграме упућене Представницима УАР-а и Судана приликом прелета и њихове одговоре. Истог дана је и изјава Цара за представнике југословенске штампе коју је Танјуг телеграфски доставио овој Амбасади, одакле је растурена уредништвима листова. Уводник „The Ethiopian Herald“-а даје општи преглед важности Царевог путовања истичући нарочито да се сада у свету примењује метода директних контаката, због чега се Цар свесно залагао. Интересантно је напоменути да је „The Ethiopian Herald“ у свом броју од 26.08. објавио Ројтерову вест у којој се даје резиме Комуникација који је дан раније објављен у истом листу, као што је већ јављено, на истакнутом месту.¹¹⁸

¹¹⁷ Исто.

¹¹⁸ Исто.

3. Југословенско-етиопски одједи на међународном плану

Заоставштина антиколонијализма - концептуални оквир који превазилази стварни завршетак колонијалних режима - није био лако видљив на међународном нивоу. Упркос снажном присуству у време билатералних односа социјалистичке Југославије и монархистичке Етиопије, стиче се утисак да Југославија 50-тих година показује видљив недостатак свести и знања о антиколонијализму с једне стране, као и етиопско неразумевање основних принципа социјалистичког самоуправљања, са друге. Још више је забрињавало недостатак знања југословенског руководства о колонијализму, чије се насљеђе и даље одржавало кроз културне и образовне репрезентације, као и недоследност коришћења одређених термина, као што је «балканизација Африке», без неког нарочитог објашњења.

После две значајне посете Хаиле Селасија Југославији, долази до извесног опадања сарадње две земље. Југославија, охрабрена геополитичким успехом, преузела је на себе вођење нове светске политике. Титови министри спољних послова били су људи који су углавном фигурисали као шефови ресора, или били само формални носиоци спољне политике. Тито је до краја живота повезивао све спољнополитичке нити и међународну активност Југославије сматрао искључиво својом сфером.¹¹⁹ Тито је сам одлучивао око најважнијих питања, учинивши да Југославија у међународним односима изгледа стабилно, а он свемоћно. Тито је спољном свету представљао Југославију као јаку, економски стабилну и политички «без утицаја», и персонификовао је до те мере да је њена спољна политика постала синоним за Титову личну дипломатију.¹²⁰ Такође, Југославија је била комунистичка земља, и као таква помагала прогресивне покрете широм Африке, уз стално потенцирање своје улоге као заштитника слабих и порјармљених, да би након Београдске конференције, као и присније везивање са једном конзервативном државом величине Етиопије, дошло до закључка да би ипак штетило њеном угледу.¹²¹

Са друге стране Етиопија се, с обзиром на утицај и престиж који је уживала у Африци као седиште Организације Афричког јединства (ОАЈ), окренула регионалној политици.

¹¹⁹ П.Симић, З. Деспот, *Тито – строго поверљиво: архивски документи*, Службени гласник, Београд, 2011, стр.208.

¹²⁰ А. Rubinstein, *Yugoslavia and the Nonaligned World*, Priston University Press 1970, str. 43-44.

¹²¹ Исто.

Пројекат изградње високо централизоване државе интензиван је до тачке пуцања, што је касније довело до побуне становништва и промене режима власти. Његовом двојном политиком централизације и модернизације није допринео осавремењавању Етиопије. Покушај да буде свргнут са власти пропао је децембра 1960. године, а побуна крваво угушена, па је Селасије био приморан да обећа економски развој и социјалне реформе. Ипак, превелика окупираност спољним пословима, као што су учешће у оснивању Организације афричког јединства, у којој он, као апсолутистички монарх, то не би могао да буде, посредовање код оружаних сукоба африких земаља и томе слично, довела су до игорисања проблема у властитој држави, а величање сопствене позиције као Цара у међународним односима, доводило је до губитка савезника.¹²²

¹²² Markus, стр. 204-206.

3.1. Од Бандушке конференције до Организације Афричког јединства

Корени идеја о потреби афричког уједињавања, односно „панфарикизма“ имају своје дубоке традиције од почетка 20. века.¹²³ У почетку свог деловања панафрички покрет окупљао је Црнце из различитих делова света, борећи се за њихов бољи положај и већа права. Међутим, временом активност панафрикизма све више се окреће у правцу захтева за давањем пуне независности појединим колонијалним поседима у Африци, и то у време када покрет, као свој основни, а истовремено и крајњи циљ, истиче стицање националне независности. Стварање Сједињених афричких држава или Афричке заједнице народа постаје облик уједињеног и организованог деловања свих афричких народа.¹²⁴ Подељена вештачким границама европских колонизатора, Африка је, управо преко идеја панафрикизма, нашла не само снагу за вођење борбе за нову слободну Африку, већ и међусобно зближавање, без обзира на језик колонизатора, традиције, веру или географски положај.¹²⁵

На скупу у Бандунгу, априла 1955. године, на којем је присуствовао цар Селасије, али не и Јосип Броз Тито, потврђена је сагласност о унапређењу економског развоја на бази „узајамног интереса и поштовања националног суверенитета“, као и да је истицање културне сарадње „једно од најмоћнијих средстава за унапређивање разумевања међу нацијама“. Донети су и конкретни захтеви за унапређењем културне и просветне сарадње, размене знања и информација, оживљавање националних култура, као и одбацивање свих видова културне и расне дискриминације. Једногласна осуда колонијализма и дискриминације сваке врсте, као и прокламовање начела самоопредељења и „слободног бирања политичког и економског система“, сматрало се важном победом.¹²⁶

Прва конференција¹²⁷ независних афричких држава, одржана у Акри (Израел) априла 1958. године, потврдила је да део независне Африке тражи своје путеве тешње сарадње у новим измењеним условима, кад је у једном делу афричких држава била већ

¹²³ УНЕСКО, стр. 485-486.

¹²⁴ R. Vukadinović, *Organizacija afričkog jedinstva - izraz napora za ujedinjavanje afričkog kontinenta*, *Politička misao : časopis za politologiju*, Vol.3 No.1-2 Ožujak 1966, стр. 87-92.

¹²⁵ Исто.

¹²⁶ Исто.

¹²⁷ Исто, стр. 65.

завршена прва фаза антиколонијалне револуције и ударени темељи афричке независности. Каснији састанци¹²⁸, на којима је број независних афричких држава постајао све већи, као и активирање тзв. афричке групе у Уједињеним народима, представљали су почетак рада на окупљању афричких независних држава, помагању борбе осталих неослобођених афричких територија и истовремено трагање за облицима будуће сарадње у правцу економског и политичког уједињења читаве Африке.¹²⁹

Од посебног је значаја било формирање две снажне групе афричких држава, у периоду 1960 - 1962. године, од којих је свака изабрала своје путеве изградње друштвено-политичког мишљења и усмеравања активност на спољном плану. Ту је по први пут након стицања афричке независности дошла до изражаја дивергентна структура олобођене Африке, чија су се два дела определила за сасвим различите концепције.

Организација афричког јединства (ОАЈ), организација из које се директно развила данашња Афричка Унија (АУ), основана је од стране 32 афричке владе 25. маја 1963. године у Адис Абеби у Етиопији. Иницијатива за конференцију потекла је од етиопског цара Хајла Селасија, који је желео да превазиђе поделу, настала између такозване „групе из Казабланке“ и „групе из Монровије“, као и већина бивших афричких колонија из састава француског колонијалног империјализма, које нису биле у првој групи.

¹²⁸ Од састанака у Акри 1958. одржана су још два састанка представника независних афричких држава у Монровији 1959. године и Адис Абеби 1959. године. Од 1960. кад је започео процес груписања афричких држава, па све до Конференције шефова држава и влада у Адис Абеби 1963. године, није одржан ниједан састанак независних држава. -Vukadinović, стр. 89.

¹²⁹ Исто, стр.90.

3.2. Од Брионске декларације до Београдске конференције нестврстаних

Ставови из Бандунга, потврђени на Брионском састанку Тита, Нехруа и Насера, одржаног јула 1956. године, дефинисани су као „историјска прекретница“¹³⁰ и „стварање новог политичког стања“¹³¹. Шефови Југославије, Индије и Египта заложили су се за постепено уклањање узрока ратова, подржали борбу за разоружање у оквиру Организације уједињених нација и изјаснили се за искоришћавање атомске енергије у мирољубиве сврхе. У области економске сарадње Тито, Насер и Нехру тражили су да се преко Уједињених нација помаже економски развој неразвијених земаља и уклањању сметње за развитак међународне трговине. Донета је Декларација на коме се по први пут помиљу начела „мирољубиве и активне коегзистенције“¹³².

То је довело да се Прва конференција шефова држава и влада нестврстаних земаља одржи у Београду, 1961. године. Историјски значај Конференције неодређених у томе што је први пут окупио државнике 25 земаља Азије, Африке, Европе и Латинске Америке и што је формулисао основна начела и циљеве покрета нествртаности у међународним односима. Конференција је главну пажњу посветила очувању светског мира, проблемима разоружања, колонијализма и економског развоја. На самој конференцији, почасно место је припало Етиопији и Хајле Селасију.¹³³

¹³⁰ *Прва конференција шефова држава или влада нестврстаних земаља, Београд 1961*, Каталог изложбе, Београд, 2011.

¹³¹ Исто.

¹³² Исто.

¹³³ Исто.

4. Закључак

Политички конфликти 50-тих, упућивали су Југославију и Етиопију на сарадњу, а важну улогу у њиховом приближавању имали су и обострани економски интереси. Југославија је кроз економску сарадњу са Етиопијом створила услове за извоз својих индустријских производа, чији пласман није био могућ на другим тржиштима, дошло је до значајних девизних средстава кроз грађевинске радове, радове у области истраживања нафте и кроз услуге које су Етиопији пружали бројни југословенски стручњаци у свим областима привредног живота.

Ништа мањи није био интерес Етиопије за унапређење сарадње са Југославијом. Суочен са катастрофалним економским стањем у земљи, Хајле Селасије је у Југославији видео важног привредног и политичког партнера који ће, без политичких условљавања и колонијалних претензија, помоћи Етиопији да ублажи разорно дејство таквог стања. Без обзира што је монарх, Цар, Селасије је размишљао о могућности преношења идеја „умереног“ социјализма у својој земљи, како би огроман јаз у социјалној структури свог народа колико - толико смањено, сматрајући да је Тито то успешно одрадио у својој земљи. Чињеница да је Хајле Селасије настојао да поправи односе са СССР-ом и Кином, по оцени југословенске дипломатије, свакако није ишло „на рачун“ САД-у, које су на Етиопију гледали као на значајно упориште, пре свега, војне базе у овом региону. Међутим, и поред напора да се амерички утицај донекле смањи, луку Асмара Селасије није успео да поврати.

Југославија је себи поставила за циљ очување Етиопије као суверене и независне државе, уз ширење свог утицаја. Етиопији је одговарала отворена позиција југословенске спољне политике, без страха од колонијалних претензија. Међутим, у случају обе државе, значај међународне сарадње није доносио значајан напредак, јер је превазилазио финансијске, војне, социјалне, па чак и грађевинске могућности.

Списак извора и литературе

Извори:

1. Дипломатски архив Министарства спољних послова
2. Архив Југославије, фонд Председника републике
3. Часопис „Политика“
4. Часопис „Борба“

Литература:

1. Vukadinović, Radovan, *Organizacija afričkog jedinstva - izraz napora za ujedinjavanje afričkog kontinenta*, Politička misao : časopis za politologiju, Vol.3 No.1-2, Zagreb, 1966.
2. Crodwer, Michael, *The Cambridge history of Africa*, Volume 8, from 1940-1975, „The Horn of Africa“, Chapter 9, Cambridge, 2008
3. Кардељ, Е., *Трећа страна Хладног рата*, Загреб, 2011
4. Marcus, H.G., *A history of Ethiopia*, London, 1994
5. Mazrui, Ali A., *General History of Africa*. VIII, „Africa since 1935“, UNESCO, 1993
6. Metaferia, Getachew, “Ethiopia and the United States, History, Diplomacy, and Analysis”, Algora Publishing, New York, 2009
7. Mates, Leo, *Међународни односи социјалистичке Југославије*, Nolit, Beograd 1976
8. Odd Arne Westard, *The global Cold War-Third World Interventions and the Making of Our Times*, Cambridge University Press 2000
9. Petranović Branko i Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumenata*, (Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje), Rad, Beograd, 1988.
10. Petković, Ranko, “SAD i Jugoslavija: Istorijske pouke i dileme”, *Међународни проблеми*, Vol. XLIX, br. 1, str. 7-20, Mart 1997
11. ПРВА КОНФЕРЕНЦИЈА ШЕФОВА ДРЖАВА ИЛИ ВЛАДА НЕСВРСТАНИХ ЗЕМАЉА, *Београд 1961*, Каталог изложбе, Београд, 2011
12. Rubinstein, A., *Yugoslavia and the Nonaligned World*, Priston University Press, 1970

13. Schmidt, E., *Foreign Intrevention in Africa-From the Cold War to the War of terror*, Cambridge University Press, 2013
14. Симић Перо, Деспот Звонимир, *Тито - строго поверљиво: архивски документи*, Службени гласник, Београд, 2011. стр. 208